

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Infoühiskonna ja sotsiaalse heaolu õppekava

Mirjam-Meerit Mets

Woke-diskursus Eesti ajakirjanduses

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Raili Marling, PhD

Kaasjuhendaja: Judit Strömpl, PhD

Tartu 2024

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	6
1.1. Mõiste <i>woke</i> ajalugu ja definitsioonid	6
1.2. <i>Woke</i> ja ideoloogia	8
1.3. Sotsiaalne õiglus	10
1.4. Poliitiline vasakpoolsus-parempoolsus, liberalism-konservatism.....	11
1.5. <i>Woke</i> -diskursus teaduskirjanduse järgi	12
1.6. Mõiste kaaperdamine ja relvastamine.....	14
1.7. Tühistamiskultuur	16
1.8. Probleemipüstitus, eesmärk ja uurimisküsimused	17
2. METOODIKA JA VALIM.....	19
2.1. Diskursus ja kriitiline diskursusanalüüs (CDA).....	19
2.2. Meetod	21
2.3. Valim.....	25
2.4. Eneserefleksioon.....	26
3. TULEMUSED	28
3.1. Meie-Nemad identiteediloome	30
3.2. Diskursused	32
3.2.1. <i>Woke</i> -agenda	32
3.2.2. Autoritaarne <i>woke</i>	33
3.2.2.1. Suur Õde.....	34
3.2.2.2. Tsensuur.....	34
3.2.2.3. Tühistamiskultuur	35
3.2.2.4. Vägivaldsus.....	35
3.2.3. Religioosne <i>woke</i>	36
3.2.4. Nõrk <i>woke</i>	37

3.2.5. Teadlik <i>woke</i>	38
3.2.6. <i>Woke</i> -vastane agenda ning <i>woke</i> 'i sarkastiline kasutus.....	39
JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	40
Töö tulemuste kitsaskohad, rakendusvõimalused ning ideed edasisteks uurimusteks	43
KOKKUVÕTE	45
SUMMARY	47
KASUTATUD KIRJANDUS	49

SISSEJUHATUS

Viimase 10 aastaga on Eestis laiemat ühiskondlikku kõlapinda leidnud mitu väärtuspõhist konflikti, millega on kaasnenud ka vastava terminoloogia vastuoluline kasutus. 2014. aasta kooseluseaduse eelnõu ja 2015. aasta Süüria põgenikekriis tõid uudiste pealkirjadesse sõnad 'sallivus' ja 'vihakõne'. 2016. aastal USA presidendiks valitud Donald Trumpi muutis nii siin kui sealpool Atlandi ookeani uuesti aktuaalseks pikema ajaloo mõiste 'poliitkorrektsus'. 2020. aasta politseivägivalla ohvri George Floyd'i surmale järgnenud rahutused ning eeskätt USAs aset leidev tuline debatt kriitilise rassiteooria ümber viimastel aastatel on Eesti avalikku sõnavarasse toonud mõiste *woke*.

Mõiste *woke* pärineb 1930. aastate USAst, kus see sündis mustanahaliste ameeriklaste üleskutsena teistele mustanahalistele olla valvas ja teadlik ohtudest rassistlikus ühiskonnas (Cose, 2020). 2014. aasta politseivägivallavastase Black Lives Matter meeleavalduste tuules jõudis mõiste USAs laiemasse avalikkusesse.

Viimase 30 aastaga on paremäärmslikud liikumised tõusnud taas poliitilisele areenile, samm-sammult normaliseerides ideid, mida on 20. sajandi teisel poolel peetud valdavalt taunitavateks (Cammaerts, 2022). Mitmetes Euroopa riikides on populaarsust kogunud või võimule saanud paremäärmslikud parteid ning see tendents paistab jätkuvat (Henley, 2023). Samal ajal on hakatud strateegiliselt demoniseerima rassismi, seksismi ja fašismi vastu võitlejaid, kasutades mõistet *woke*, mis on selle käigus omandanud halvustava tähendusvarjundi. Seda protsessi nimetab Cammaerts (2022: 731) *woke*-vastaseks kultuurisõjaks. Suurbritannias on konservatiivsetelt poliitikutelt ja meediaväljaannetelt üha enam kuulda repliike nagu *woke insanity* (*woke* hullus), *woke mob* (*woke* jõuk), *woke agenda* (*woke* agenda) (Cammaerts, 2022: 734).

Ka Eesti paistab äärmuskonservatiivsete poliitikutega rahvusvahelisel areenil üha enam silma. Nt esines EKRE esimees Martin Helme 2023. aasta maikuu Ungaris rahvusvahelisel konservatiivide konverentsil Conservative Political Action Conference, kus nimetas poliitilist vasakpoolsust kurjaks (*evil*) eksistentsiaalseks jõuks, mis hävitab erinevate agendade kaudu ühiskonda ning kutsus üles „normaalseid inimesi“ ehk Euroopa parempoolset ühisrinnet selle vastu võitlema (Belkin, 2023). Konverentsi peaesineja oli Ungari peaminister Viktor Orbán ning videotervitusi saatsid Ameerika poliitik Donald Trump ja poliitikakommentaator Tucker Carlson. Hoone sissepääsu ees oli suur plakat kirjaga „NO WOKE ZONE“ (*woke*-vaba tsoon) (Almássy, 2023). See on tabav näide sellest, kuidas äärmuskonservatiivses diskursuses on võetud mõiste *woke* ühisnimetajaks kõigele, millele äärmuskonservatiivid vastanduvad.

Kuna vaatamata konservatiivsuse antiglobalistlikele põhimõtetele rändab erinev, mh populistlik, ideoloogilis-poliitiline temaatika ja sõnavara ka üle riigipiiride – protsess, mida kutsutakse paremäärmuslikuks transnatsionalismiks (Caiani ja Kröll, 2015) –, on säärane *woke*-diskursus samuti Euroopa parempoolses kogukonnas levimas, mistõttu on vaja uurida ka selle tõlgendusi ja kasutusvälja Eestis.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on *woke*-diskursuse sisustamise analüüs Eesti ajakirjandusartiklites. Eesmärki täpsustavad uurimisküsimused on:

1. Mis tähenduses ja millise konnotatsiooniga mõistet *woke* kasutatakse?
2. Millised on mõiste kollokatsioonid ja milliseid kaastähendusi nendega luuakse?
3. Missuguseid mõiste eestikeelseid vasteid kasutatakse ja luuakse?
4. Kes mõistet kasutavad?
5. Mida on välismaisest *woke*-diskursusest Eesti ajakirjandusse üle võetud?

Kasutan kriitilist diskursusanalüüsi (CDA), analüüsima valitud Eesti meediaväljaannetes avaldatud artikleid, mis kasutavad mõistet *woke*. Töö jaguneb neljaks osaks. Esimeses osas on antud ülevaade töö teoreetilistest lähtekohtadest – mõiste *woke* ajalooline taust ja definitsioonid, seonduvad terminid, poliitiline taust, kirjanduse ülevaade ning probleemipüstitus, eesmärk ja uurimisküsimused. Töö teises osas on tutvustatud diskursuse mõistet ja kriitilise diskursusanalüüsi (CDA) metodoloogiat, valimi moodustamise põhimõtteid ning välja toodud eneserefleksioon. Töö kolmandas osas on antud ülevaade saadud tulemustest ja nende analüüs. Töö neljandas osas on välja toodud edasine analüüs, järeldused ja diskussioon.

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

Järgnevas peatükis annan ülevaate mõiste *woke* ajaloost ja definitsioonidest, tutvustan Teun van Dijki ideoloogia käsitlemist ja selle seost mõistega *woke*, selgitan sotsiaalse õigluse kontseptsiooni ning avan poliitiliste spektrite käsitlemist. Seejärel annan ülevaate teaduskirjanduses leiduvatest *woke*-diskursustest, selgitan mõiste *woke* kaaperdamist ja relvastamist, tutvustan tühistamiskultuuri mõistet ning seon töö probleemipüstituse, eesmärgid ja uurimisküsimused.

1.1. Mõiste *woke* ajalugu ja definitsioonid

Mõiste *woke* sünnilugu on seotud otseselt mustanahaliste inimeste sotsiaalse ja juriidilise diskrimineerimisega USAs. 1931. aastal esitati üheksale mustanahalisele 12-19-aastastele poisile valesüüdistus kahe valgenahalise naise vägistamises (Cose, 2020). Seitse aastat hiljem avaldas USA folk- ja bluusilaulja Huddie William Ledbetter, lavanimega Lead Belly, protestilaulu „Scottsbro Boys“, mille lindistusel kõneles laulja, et ta kohtus poistega ning soovitas neil ettevaatlik olla: „So I advise everybody, be a little careful when they go along through there – best stay *woke*, keep their eyes open“ (Romano, 2020). *Woke* ja *stay woke* kinnistus mustanahaliste slängis tähendusega olla teadlik säärastest reaalistest ja akuutsetest ohtudest valgenahaliste domineeritud USAs ja ettevaatlik neis navigeerimisel. Mõiste tõusis USA päevakorda uuesti 2014. aasta mustanahaliste vastu suunatud politseivägivalla vastaste Fergusonini protestide ja Black Lives Matter liikumise ajal, mil loodi sotsiaalmeedia temaviide *#StayWoke* (Romano, 2020). Järgmistel aastatega laienes mõiste tähendus, sümboliseerimaks lisaks teadlikkust ja võitlust soo ja seksuaalsusega seotud ebaõigluse ja diskrimineerimise vormidega (Cammaerts, 2022: 735). Eesti meediaruumi jõudis mõiste umbes samal ajal, kuid rohkem hakati seda kasutama alates 2020. aastast, mil see USAs George Floyd'i tapmisele kui järjekordsele surmaga lõppenud politseivägivalla juhtumile järgnenud meeleavalduste najal uuesti populaarsust kogus ja sotsiaalmeedias levis.

Kui mõiste *woke* 1930. ja 2010. aastate aegne tähendus – sotsiaalne ja poliitiline teadlikkus ehk nn ärkvelolek seoses rassilise diskrimineerimisega – on üsna üheselt mõistetav, siis viimastel aastatel ei paista pilt enam nii selge. Selle üks kõnekas näide on 2024. aastal Eesti Ekspressis ilmunud intervjuu MTÜ Progressiivne Liikumine juhtidega. Progressiivne Liikumine on Eesti erakondlikult sõltumatu poliitiline liikumine progressiivse maailmavaatega noortele, kelle

väärtusteks on vabadus, võrdsus ja solidaarsus („Progressiivne Liikumine“, i.a.). Toon välja katkendi intervjuust:

Paljud mõtlevad ilmselt teie intervjuud lugedes, et te olete mingid *woke*-noored. Kas olete?

Jens: Jaa.

Kätri: Jaa ja ei. Üks kuvand *woke*-inimesest on keegi, kes räigelt lihtsalt vihkab kõike ja on kogu aeg kibestunud. Meie oleme pigem need *woke*-inimesed, kes on küll teadlikud, aga me üritame ühiskonda nagu päriselt muuta.

Jens: Niisama kõige halva peale kiunuda ei maksa, kui sa ise midagi muuta ei plaani.

Mis tähendab teie jaoks *woke*? Kas see ongi progressiivsus?

Jens: „*Woke*“ on üldse väljend, mida „*wokesuse*“ vastased kasutavad. Aga nad ütlevad ilmselt õigustatult, et me oleme *woke*-noored. *Woke* tuleb inglise keeles verbist „*awake*“ – me oleme ärrganud, näeme probleeme, me pole poliitväsimume uimas.

(Orav, 2024)

Katkendist on näha, kuidas Jens Jaanimägi, liikumise juht, võtab esiti meeleldi vastu määratluse *woke*, kuid Kätri Kiilberg, liikumise peasekretär, parandab teda ning lisab täpsustava selgituse, missugused *woke*-noored nad ikkagi on. See samm on tabav, illustreerimaks mõiste *woke* mitmetähenduslikkust, eeskätt selle sõna negatiivset konnotatsiooni, mis on nii laialt levinud, et progressiivse maailmavaatega noor, kelle tuumikväärtused vabadus, võrdsus ja solidaarsus sisuliselt kattuvad sotsiaalse õigluse liikumise põhiväärtustega, tunneb vajadust kummutada kahtlus, et nad identifitseerivad selle sõna halvustava tähendusega.

Kõhklust end *woke*-inimesena määratleda ei saa aga pahaks panna, kuna mitmed autorid on leidnud, et *woke* on omandanud negatiivse varjundi ja sõna kasutatakse tihti vasakpoolset poliitikat halvustavalt (Cammaerts, 2022; Davies ja MacRae, 2023; Filmer ja Vignozzi, 2022; Smith jt, 2023). Suurbritannia konservatiivsetes meediaväljaannetes kasutatakse mõistet *woke* üldiselt vasakpoolse poliitika ja selle omaduste, vasakpoolset meelestatud aktivistide ning üldise progressiivsuse ühisnimetajana, mille konkreetsed ilmingud hõlmavad nt keskkonnaaktivismi, normide piire kompivate koomikute kritiseerimist ja transsooliste õiguste pooldamist (Filmer ja Vignozzi, 2022; Smith jt, 2023).

Samas on keeruline mõtestada 'woke-liikumist' kui piiritletud nähtust. *Woke*'i algse sisuga ühtib kõige rohkem Black Lives Matter liikumine, mis on protest süsteemse politsei jõhkuse ning põlisrahvaste, mustanahaliste ja muude vähemuste vastu suunatud vägivalda ajaloolise tähelepanuta jätmise vastu („Black Lives Matter Movement“, i.a). Kuigi mõiste *woke* alla koondati

2015. aastate paiku rida progressiivseid väärtusi, on selle täpne tähendus olnud viimase ca 10 aasta jooksul pidevas muutuses, omandades viimase ca viie aastaga palju laiema ja ebamäärasema stigmatiseeriva konnotatsiooni. Selle muutuse tõttu on keeruline defineerida, mis täpselt on *woke* ja nn *woke*-liikumine. Kui nt liikumised Black Lives Matter, Progressiivsed Noored ja Fridays For Future on loonud endale nähtava identiteedi, mis on mõne meediakanali, nt interneti veebilehe, vahendusel leitav ning inimesed nendes organisatsioonides tegutsevad organiseeritult, järjepidevalt ja avalikkusele nähtavalt oma eesmärgi nimel, puudub säärane konkreetne organisatsioon '*woke*-liikumisele' ning ei paista, et ühiskonnagrupidel, keda nende eetose järgi '*woke*-liikumise' alla liigitada võiks, oleks välja kujunenud ühtne identiteet ja kollektiivne tegevuskava. Seetõttu räägin töös '*woke*-liikumisest' ehk sotsiaalse õigluse liikumisest tinglikult. Mõiste tähenduse hägusus annab mõista sellest, et see on teatava tõlgendusvõimalusega diskursiivne konstruktsioon, mille selge definitsiooni puudumine annab *woke*-vastastele võimaluse mõistet mingile grupile või nähtusele omistades seda gruppi või nähtust diskrediteerida ja tasalülitada (Davies ja MacRae, 2023: 4). Nimetatud tegevust kutsutakse mõiste kaaperdamiseks ja relvastamiseks, mida käsitlen allpool samanimelises peatükis.

1.2. *Woke* ja ideoloogia

Vaatamata meedias leiduvatele väljenditele, nagu „*woke*-ideoloogia“ (Ehala, 2024a, 2024b; Espak, 2022a, 2022b; Kunnus, 2023a; Salu, 2020; Tomusk, 2024), ei ole sotsiaalse õigluse liikumise ühtseks ideoloogiaks nimetamine siiski päris täpne.

Teun van Dijk, üks tuntumaid kaasaegseid meediauurijaid, kriitilise diskursusanalüüsi rajajaid ja ideoloogia mõtestajaid, on määratlenud ideoloogiat kui grupile või kollektiivile kuuluva poliitilise või sotsiaalse ideede, väärtuste ja ettekirjutuste süsteemi, mille eesmärk on nimetatud grupi või kollektiivi tegevust korraldada ja legitimeerida (van Dijk, 2005: 14). Ideoloogiat ei käsitleta aga alati tehnilise ja neutraalse kontseptsioonina. Van Dijki järgi on ideoloogia kontseptsioon mitmetähenduslik: argikeeles mõistetakse ideoloogia all vääruskumusi, mille eesmärk on kellegi salajasi huve ja tegelikke ühiskondlikke suhteid varjata, inimesi petta, tõe omakasupüüdliselt moonutada ning mis kuuluvad „nendele“ teistele, mitte „meile“ (van Dijk, 2005: 12). Selle seletuse viimane aspekt – kujundliku Meie ehk sisegrupi ja kujundliku Nende ehk välisgrupi vastandus – on van Dijki teadustöös läbiv teema ning tema sõnul keskne ideoloogia argikasutuse tähenduse element, mille kohaselt õõnestatakse vastaseid nende veendumusi ideoloogiana määratledes,

samas enda autoriteeti kinnitatakse enda ideologiseeritust mitte esile tuues. Nagu ta ise ütleb: „[...] Tõde kuulub „meile“, „nende“ oma on Ideoloogia“ (van Dijk, 2005: 12).

Ideoloogia mõiste eri tähendusvarjundite eristus on oluline, mõtestamaks, kuidas sotsiaalse õigluse liikumist *woke*-vastases retoorikas sisustatakse. Rääkida 'woke-ideoloogiast' on van Dijki esimese definitsiooni (van Dijk, 2005: 14) kohaselt õige; süsteemse ebaõigluse, nt rassismi-, seksismi-, kväärfoobia ja vanuselise diskrimineerimise vastasus on ideoloogiline positsioon, kuna institutsionaalne diskrimineerimine on oma olemuselt poliitiline nähtus ning sallivus, võrdsus ja õiglus on demokraatlikku väärtusruumi kuuluvad moraalsed printsiibid. Oluline on aga see, et sotsiaalse õigluse liikumisest rääkides omistatakse selle ideoloogilisele aspektile valdavalt just stigmatiseeriv tähendus, kujutades seda dogmaatilise ja halvaendelisena. Sotsiaalse õigluse liikumist kujutatakse seeläbi ka võimekama jõuna kui see on; kuigi selle liikumise põhitees – sotsiaalne, eriti rassiline võrdsus – seisab humanistlike aluste kõrval süsteemse diskrimineerimise poliitilise olemuse tõttu ka poliitilistel alustel, ei ole see siiski parteipoliitiline ideoloogia, kuna ei hõlma ammendavat kogumit riigivalitsemiseks vajalikke seisukohti. Sotsiaalse õigluse liikumise kui valeliku, dogmaatilise ja ohtliku ideoloogiiana raamistamisega õhnestatakse püüet õiglasele ja võrdsele ühiskonnale ning demoniseeritakse selle pooldajaid (Cammaerts, 2022). Selle sammuga raamistatakse aga ka kujundliku Meiena defineeritud ideoloogiavabana, mis pole van Dijki määratluses võimalik, kuna diskursus on selle loojate ideoloogiliste eelduste väljendus.

Teaduskirjandusest nähtub, et kuna säärane diskursiivne nihe on juba laialdast mõju avaldanud, mille tulemusena on *woke* omandanud stigmatiseeriva konnotatsiooni, ei kasutata teemat käsitledes mõistet *woke*, kirjeldamaks sotsiaalse õigluse liikumist ja selle pooldajaid. Kuna *woke* pole konkreetselt piiritletud omadussõna ja meil pole objektiivset kriteeriumit selle kohta, mis täpselt on *woke*, nagu nt on olemas mõistete 'LGBT+' või 'feminist' osas, on seda nähtust kui „objektiivset“ *woke*'i ja kui kaaperdatud *woke*'i raske eristada, kuna mõistet sisustataksegi väga erinevalt ja objektiivne referent puudub. See probleematika nähtub ka kirjandusest, kus enamik autoreid ei väljenda enda mõtteid legitiimsetest, mittekaaperdatud *woke* põhimõtetest, liikumisest ja pooldajatest rääkides sõnadega *woke*, *wokesters* (*woke*'sterid), *woke-people* (*woke*-inimesed), vaid nt „*social justice struggles*“ (võitlus sotsiaalse õigluse eest) ning „*those that contest and fight racist, sexist and fascist ideologies*“ (rassismile, seksismile ja fašistlikele ideoloogiatele vastuseisjad) (Cammaerts, 2022: 731-735) ning „*social justice campaigners*“ (sotsiaalse õigluse eest võitlejad) (Davies ja MacRae, 2023: 4).

Seega selleks, et oma töös mitte kaaperdatud mõisteid kasutades neid diskursusi taastoota ning selgelt eristada mu töö uurimisobjekti kui *woke*-diskursust minu töö analüüsiks kasutatavast sõnavarast, kasutan ma *woke*-põhimõtetest rääkides väljendeid 'teadlikkus sotsiaalsest ebavõrdsusest', 'sotsiaalse õigluse liikumine' ja 'sotsiaalse ebavõrdsuse vastane liikumine'. Rääkides loodavast *woke*-diskursusest, milles esineb diskursuselojate määratlusi nagu '*woke*-ideoloogia' jt, kirjutan need ülakomade vahele, et markeerida mõistet kui diskursuses esinevat, mitte normatiivset kontseptsiooni.

1.3. Sotsiaalne õiglus

Sotsiaalse õigluse kontseptsioon on üleüldiselt raskesti defineeritav, kuna see on kultuuriliste ja ajalooliste väärtussüsteemide tulem. Laiemalt hõlmab see inimõigusi, kuid selle kaasaegse käsitlemise tuumaks on ka see, et igale indiviidile peaks tagatama võimalus end teostada ja ühiskonnaelus osaleda; inimese sotsiaalne taust, nagu teatud sotsiaalsesse gruppi või demograafilisse kategooriasse kuulumine, ei tohiks negatiivselt mõjutada tema võimalusi elus edasi jõudmiseks (Schraad-Tischler ja Schiller, 2016: 77). Sotsiaalse kaasamise seireks on Euroopas loodud mõõdik – Euroopa sotsiaalse õigluse indeks, mis mõõdab sotsiaalset võrdsust lähtuvalt kuuest dimensioonist: 1) vaesuse ennetamine; 2) õiglase hariduse; 3) juurdepääs tööturule; 4) sotsiaalne sidusus ja diskrimineerimise puudumine; 5) tervis; 6) põlvkondadevaheline õiglus (Schraad-Tischler ja Schiller, 2016: 8).

Sotsiaalse õigluse liikumise fookuses võivad olla mitmesugused ühiskonnagrupid, nagu rassilised, etnilised, seksuaalsed ja usulised vähemused, naised, puuetega inimesed ning majanduslikult haavatavad grupid. Eestis on ka olemas huvikaitseorganisatsioonid mõnedele haavatavatele gruppidele (nt põgenikud, eakad ja haruldasi haigusi põdevad inimesed). Samas paistavad LGBT+ inimesed ja rassilised vähemused olevat Eestis nendest ühed kõige jõulisemalt stigmatiseeritud ja ühiskonda polariseerivad rühmad. Käesoleva bakalaureusetöö jaoks läbi viidud pilootuuring meediamonitoringu platvormil Station.ee näitas, et sotsiaalse õigluse mõiste tähistab Eestis üldiselt rassiliste vähemuste, LGBT+ inimeste, feministide ja ka keskkonnakaitse liikumist ning palju vähem muid sotsiaalse õigluse aspekte, nt vaesus (vt nt artikkel „Sotsiaalne õiglus kui 21. sajandi religioon“ (Pauklin, 2021)). Sarnane nähtus on toimunud ka USAs, kus halvustava varjundiga väljendi '*social justice warrior*' all ei peeta silmas nt eakate või puuetega inimeste õiguste eest seisjat, vaid üheselt justnimelt nn *woke*-inimesi.

Ühtlasi, kuna *woke* kasvas välja valvsusest rassismi osas ja võitlusest selle vastu, on ülaltoodud neljas dimensioon „sotsiaalse sidususe ja diskrimineerimise puudumise“ käesoleva töö raames kõige asjakohasem sotsiaalse õigluse tähendus. Seetõttu pean 'sotsiaalse õigluse liikumist' mainides silmas just seda. Ma ei alahinda teiste aspektide olulisust, kuid uuritav materjal näitab, et väljend on antud diskursiivses raamistikus kitsenenud, tähistamaks *woke*-temaatikat, mistõttu kasutan antud väljendit kitsamas tähendus nii, nagu seda kasutatakse ka diskursuses endas.

Võib küsida, et kas ei võiks mõiste *woke* puhul talitada USAs aset leidva sõnade tagasi võtmise (*reclaiming*) praktika järgi, hakates halvustavaks muutunud termineid taotluslikult nende algtähendusega kasutama nende teatud ühiskonnagrupi stigmatiseeriva konnotatsiooni originaalse positiivse tähendusega asendamiseks. Selleks on aga üldjuhul vaja mingit ühiskondlikult nähtavat esindajat või organisatsiooni, kes selle vastuliikumise idee nähtavaks teeks ja hoo sisse annaks. LGBT+ inimeste ja rassiliste vähemuste õiguste eest seisvaid organisatsioone (peale LGBT+ koja ja kogukonna) pole samavõrra selgelt (vähemalt mitte veel) esile tõusnud. Eestis on üleüldiselt nõrk protestikultuur ning kuna teised progressiivse mõttelaadiga liikumised – eelnevale lisaks veel nt feminism, keskkonnaaktivism ja loomaõiguslus – pole sarnaselt olukorrale välismaal nähtavalt kokku koondunud, on ka neid liikumisi ühendavaid ja selgelt defineerivaid silte Eesti kontekstis keeruline leida. Tõenäoliselt seetõttu on ka positiivsemaid meediakajastusi üleüldisest sotsiaalse õigluse liikumisest vähem ning inertsid mõiste tagasi võtmiseks (*reclaiming*) napib. Pigem kujutatakse liikumisi eraldi, kitsama ja täpsema nimetuse all. Tõsiasi on ka see, et avalikus diskursuses on rahulolematuid hääli valjemini kuulda kui rahulolevaid, st *woke*'ist kirjutamise võtavad ette tihedamini need, keda see häirib, kui need, kes sellega päri on.

1.4. Poliitiline vasakpoolsus-parempoolsus, liberalism-konservatism

Oluline on märkida, et teaduskirjanduses on näha teatavat kontseptuaalset paindlikkust seoses poliitiliste määratlustega vasak-parem ja liberaalne-konservatiivne skaaladel; sõnu 'vasakpoolne' ja 'liberaalne' kasutatakse vaheldumisi justkui sünonüümidenä, nagu ka 'parempoolne' ja 'konservatiivne'. Neid skaalasid seostatakse aga ühiskonniti erinevalt, nt kui USAs on poliitmaastik sisuliselt binaarne, kus liberaalid ongi *de facto* ainuke vasakpoolsuse ja konservatiivid parempoolsuse esindajad, siis Prantsusmaal on pilt keerulisem, sest liberaalid ja vasakpoolsed on selgelt eristuvad poliitilised jõud (Chabal ja Behrent, 2022; Lichfield, 2019). See tähendab, et me ei saa rääkida universaalsetest parempoolsetest ja vasakpoolsetest, mistõttu pole

välismaiste teadusuuringute poliitilisi määratlusi Eesti kontekstist lähtuvalt lihtne tõlgendada. Iga kirjandusülevaatesse kaasatava uuringu riigi poliitilise maastiku omapärade lahti pakkimine ja Eesti konteksti asetamine nõuaks rohkem aega ja töö mahtu kui bakalaureusetöö ette näeb. Sõna 'vasakpoolne' on töö uurimismaterjalil kasutusel enamasti halvustava konnotatsiooniga mõistena, mida kasutatakse antud teematikat käsitledes pigem ideoloogilise diskursuse loomise tööriistana kui neutraalse kirjeldava terminina. Seetõttu oleks selle mõiste kasutamine töö analüüsis normatiivse väljendina antud diskursuse taastootmine.

Samas pole ka mõiste 'liberaalne' korrektne mõiste, väljendamaks sotsiaalse ebavõrdsuse vastasust. Kalm (2023) on kirjeldanud liberalismi ja konservatismi ühe skaala eri otsesse paigutamist kui rahvuskonservatiivsete erakondade ajendatud protsessi ning probleemikat, mis kaasneb sellega, kui neoliberaalne ehk ühiskonna jõukamaid soosiv poliitika võrdsustatakse vasakpoolse kui vähemusgruppide eest seisva poliitikaga – vasakpoolsuse sotsiaalse õigluse initsiatiiv kaaperdatakse liberaalide poolt ning marginaliseeritud grupid, eeskätt puudust kannatavad inimesed, jäävad ilma esindatuseta. Ühtlasi pole ka määratlus 'liberaalne' puutumata halvustavatest konnotatsioonidest, sh Eesti kontekstis. Samas ei ole selle ümber veel kujunenud sama jõuliselt stigmatiseerivaid kaastähendusi nagu 'vasakpoolsuse' puhul, mis võimaldab taas elustada erinevaid Nõukogude okupatsiooniga seondatavaid mälestusi ja hirme. Seega, antud materjali käsitlemisel on mõisted liberaalne-konservatiivne siiski mõnevõrra neutraalsemad ja ka konkreetsemad kui vasakpoolne-parempoolne määratlused, mida parema puudumisel kasutan.

1.5. *Woke*-diskursus teaduskirjanduse järgi

Filmer ja Vignozzi (2022) leidsid, et avaliku ligipääsuga mitteametlikul slängisõnu seletaval veebilehel UrbanDictionary.com toimus aastatel 2015-2021 lisatavate *woke* definitsioonide konnotatsioonide muutus: kui 2017. aastal lisati 14 positiivse ja neli negatiivse konnotatsiooniga *woke* definitsiooni, siis aastal 2021. lisati vaid üks positiivse ja tervelt 10 negatiivse konnotatsiooniga definitsiooni. Autorid möönavad, et kuigi UrbanDictionary.com veebilehelt kogutud andmete põhjal ei saa teha põhjapanevaid järeldusi antud mõiste konnotatiivse tähenduse muutumise üle, annab see siiski aimu pöördest mõiste tähendusvarjundis. Lisaks leidsid nad oma pilootuuringus, et mõiste *woke* esinemine Suurbritannia ajakirjanduses on selles ajavahemikus suurenenud, mis näitab, et mõiste on üha enam kõne all ning muutunud ise ideoloogilise debati objektiks (Filmer ja Vignozzi, 2022).

Smith jt (2023) uuringu tulemustest ilmneb, et *woke*'i sisustati mitmekesiselt, mis viitab sellele, et mõiste pole ühiskonnas selgepiiriline ega üheselt mõistetav, kuid vaatamata nähtuse ebamäärasusele nähakse selles valdavalt ohtu. Teiste autorite meediaanalüüsid näitavad sarnast pilti. *Woke*-tõekspidamisi raamistatakse kui rahvusluse ja patriotismi vastast nähtust, millele tuleb vastu seista, et säilitada sõnavabadus ja uuringu kohaselt Suurbritannia sõjalise mineviku positiivne kuvand (Smith jt, 2023; Zavattaro ja Bearfield, 2022). Filmer ja Vignozzi (2022) leidsid, et Suurbritannia ajakirjanduses oleneb sõna *woke* konnotatsioon ka väljaande ideoloogilisest taustast: vasakpoolsetes väljaannetes (The Guardian, The Mirror) esines *woke* enamasti ajakirjanduslikus diskursuses ja metadiskursuses, milles arutleti mõiste üle või selgitati selle tähendust, samas kui parempoolsetes väljaannetes (The Telegraph, The Mail Online, The Sun) esines *woke* parempoolsete vaadetega isikute tsitaatides, kes oma ütlustes vasakpoolseid halvustasid. Rohkem esines sõna kahes kvaliteetajakirjandusväljaannetes The Guardian ja The Telegraph, kus esines ka kõige rohkem sõna tuletisi ja muundusi, ning vähem tabloidväljaannetes The Mirror ja The Sun, kus ka sõna tuletisi ja muundusi esines kõige vähem.

Peale *woke*-sõna üksinda kasutamise leidub ka mitmeid muid sõnapaare ja tuletisi, mida sellega luuakse: '*woke culture*', '*woke opinion*', '*woke ism*', '*woke times*', '*woke agenda*', '*woke elite*', '*woke dogma*', '*woke ideology*', '*woke activists*', '*woke mindset*', '*woke society*', '*woke causes*', '*woke broadcast media*', '*woke insanity*', '*woke mob*', '*woke Britain*', '*woke virus*', '*wokesters*', '*woke brigade*', '*woke police*', '*wokedom*' (Cammaerts, 2022; Davies ja MacRae, 2023; Filmer ja Vignozzi, 2022; Smith jt, 2023).

Smith jt (2023) uurisid nii veebipõhise küsitlusuuringu kui ka meediaanalüüsi (Twitter ning Suurbritannia ajalehed The Guardian, The Mirror, The Telegraph, The Mail Online, The Sun) abil, missuguseid definitsioone ja raamistusi inimesed *woke* mõistele omistavad. Välja joonistus kaheksa *woke*'i diskursust, millest enamikus oli *woke* samuti negatiivses raamistuses kujutatud: *The Aware Woke* (Teadlik *woke*), *The Weak Woke* (Nõrk *woke*), *The Corporate Woke* (Korporatiivne *woke*), *The Privileged Woke* (Privileegeritud *woke*), *The Woke Agenda* (*Woke* agenda), *The Authoritarian Woke* (Autoritaarne *woke*), *The Religious Woke* (Religioosne *woke*), *The Anti-woke Agenda* (*Woke*-vastane agenda). Diskursusanalüüsi tehes tuleb uurimisküsimused operatsionaliseerida ehk panna paika analüüsikategooriad, toetudes nii analüüsitavate tekstide lähilugemisele kui ka varasematele analoogilistele uurimustele (Kalmus, 2015). Kuna Smithi jt (2023) uuring sarnaneb minu tööle nii eesmärgi kui ka meetodi poolest ning tulemustes joonistusid välja väga selged *woke*-diskursused, mida võib käsitleda kategooriatena, otsustasin kasutada neid oma analüüsi tulemuste tõlgendamisel. Selle lähenemise eelis on, et saan teha oma töö tulemused

rahvusvaheliselt võrreldavaks, tõlgendades oma tulemusi ajakohase, põhjaliku ja usaldusväärse uurimuse raamistiku abil. Annan põhjalikuma ülevaate Smith jt (2023) *woke*-diskursustest Meetodi peatükis.

1.6. Mõiste kaaperdamine ja relvastamine

Mõiste *woke* kaaperdamist ja relvastamist on käsitletud enamikes antud töö jaoks loetud artiklites, mis viitab sellele, et see on *woke*-temaatika keskne aspekt. Mitmed autorid on leidnud, et *woke* on konservatiivse poliitilise ringkonna poolt kaaperdatud, st selle algne tähendus on asendatud uue, moonutatud tähendusega, ning relvastatud, st mõistet on stigmatiseeriva sildina kasutama hakatud, diskrediteerimaks sotsiaalse õigluse liikumist ja selle pooldajaid süüdistustega sallimatuses ja/või äärmusluses (Cammaerts, 2022; Filmer ja Vignozzi, 2022; Smith jt, 2023).

USAs ja Suurbritannias on lahvatanud mitu pahameeletormi, kui nt raamatute sõnastust on muudetud (Associated Press, 2023) või sportlased on Black Lives Matter liikumise toetuseks enne mängu põlvitanud (Streeter, 2020). Kuigi osade juhtumite puhul on teguviisi seos rassismi teadvustamisega selge, siis paljudel juhtudel on konservatiivsed ajakirjandusväljaanded tituleerinud halvustavalt *woke*'iks rassismivastasusega mitte seotud ettevõtteid. Nt algatas Consumers' Research, USA mittetulundusühing, mille eesmärgiks on „harida tarbijaid nende oluliste regulatsioonide, toodete ja teenuste osas ning edendada tegevusvabadust nende teadmiste ja arusaamade järgi“, 2021. aastal kampaania '*woke* ettevõtete' boikoteerimiseks, millele kaasa aitamiseks saavad inimesed saata MTÜle veebilehe kaudu vihjeid '*woke* ettevõtetest' ning registreeruda SMS teavitustele lisanduvate ettevõtete kohta („Consumers First“, i.a.; „SIGN...“, i.a.). Üleskutse veebilehe tutvustuses leidub fraase nagu (rõhk lisatud) „**protecting** consumers from woke companies“ (tarbijate **kaitsmine** *woke* ettevõtete eest), „**exposed** numerous companies that have chosen to put **woke politics** above consumer interests“ (**paljastanud** arvukalt ettevõtteid, mis on otsustanud seada **woke poliitika** tarbija huvidest kõrgemale), „companies **cave to the woke mob**“ (ettevõtted **alistuvad** *woke jõugule*), „brands **attacking your values**“ (sinu **väärtusi ründavad** brändid). Peamine nn *woke*'istumise ilming, mille eest musta nimekirja satutakse, on ESG ehk *Environmental, social and governance* raamistiku järgimine, mida MTÜ peab silmakirjalikuks progressiivse vasakäärmusliku agenda läbi surumiseks. ESG eesmärk on ajendada ettevõtteid investeerima ja toimima vastutustundlikult nii keskkondlikust, sotsiaalsest kui ka ärijuhtimise aspektist lähtuvalt.

Brändide silmakirjalikkus enda sotsiaalse ebavõrdsuse ja sotsiaalse ebaõigluse vastu astuva näitamine on probleem, mida kutsutakse *woke washing*'uks (Vredenburg jt, 2020). Samas, kõnealuse MTÜ eesmärk pole paljastada *woke washing*'ut tegevaid ettevõtteid selleks, et edendada ausat ärilist sotsiaalse õigluse alast tegevust, vaid nende arvamuses just nn 'progressiivne agenda' see, mida ESG ehk igasuguse sotsiaalse õigluse alase tegevuse kaudu 'läbi tahetakse suruda' ja mis ohtlik on. Seda saab järeldada asjaolust, et veebilehel pole kuskil mainitud mõistet *woke washing*, korduvalt on viidatud 'vasakpoolsele' või 'progressiivsele agendale' ning välja pole toodud muud sotsiaalse õigluse alast tegevust, mida nad ESG kõrval toetaksid. *Woke-washing*'ule osutamine ja ettevõtete boikoteerimine – mis sarnaneb vägagi konservatiivse ringkonna poolt hukka mõistetud nn tühistamiskultuuriga – on demokraatlikus ühiskonnas igapäevane õigus, kuid 'woke hoiatuste' algatuse põhjalik lähenemine (nt SMS teavitused) on imekspandav ning võitluse ja hirmu diskursus ilmne. *Woke*'i kui sotsiaalse õigluse tähendus on asendatud *woke*'i kui ohtliku, ründava ja salatseva poliitikaga, mida surub ettevõtetele peale anonüümseks jääv ning seetõttu eriti ähvardav 'woke jõuk'. Tarbijates tekitatakse hirmu, mille lahenduseks pakub Consumers' Research ennast kui 'woke-ideoloogia' paljastajat. Säärane diskursus on näide *woke*'i relvastamisest.

Just relvastamine, täpsemalt *woke*'i põhiteeside diskrediteerimine, *woke* inimeste naeruvääristamine ning sotsiaalse õigluse liikumise ohtlikuna kujutamine, on mõiste tähendust peamiselt muutnud. Cammaerts (2022) refereerib Cohenit (1972), öeldes, et rassismi, seksismi ja homofobia vastuseisjate sildistatamine hälbivaks, hullumeelseks ja ohtlikuks Meie (ühiskonna enamusgrupi) eluviisidele on ideoloogilise vaenlase loomise võte, millega delegitimeerida ja stigmatiseerida teatud (vähe)arvulisi grappe. Hälbiva kuju loomiseks külvatakse moraalseid paanikaid, mida tehakse peamiselt meedia ja „moraalsete ettevõtjate“ abil (Cohen, 1972 Cammaerts, 2022 kaudu). Smith jt (2023) leidsid, et Suurbritannia trükimeedia artiklites käsitleti rassismi, seksismi ja LGBT-vastast suhtumist pisendavalt ning mõiste ümber kasutati tihti jutumärke, viidates, et autor seda ei toeta ega sellega samastu, kaugendades nii ka lugejat mainitavast nähtusest.

'*Woke* kui oht' diskursuses ilmneb ka selle kui arvamuse raamistus. *Woke*'i kujutamine ideoloogilise, ekstreemse, autoritaarse ja sallimatu *arvamusena* teenib mitut eesmärki. Nagu Cammaerts (2022) ütleb: „Fašismiga võitlemine, diskrimineerimise hukka mõistmine ja vihakõnele vastu seismine pole seega enam moraalne veendumus, vaid pigem 'arvamus'; kuid mitte arvamus nagu iga teine, vaid äärmiselt dogmaatiline ja ideoloogiline arvamus ning need, kes sääraseid 'arvamusi' evivad, kuuluvad hälbivasse, hullu, elitaarsesse, irratsionaalsesse jõuku, kel pole huumorisoont ja tervet mõistust.“ (Cammaerts, 2022: 735) Tuues *woke*-väärtused arvamuste tasandile, pannakse need legitiimsuse mõistes justkui samale pulgale ebamoraalsete

vastandväärtustega, nagu rassism, seksism ja homofoobia: ühtäkki on tegu demokraatliku aruteluga erinevate arvamuste üle, milles võib ka eriarvamustele jääda (Cammaerts, 2022: 735). Selle tulemusel ühtaegu pisendatakse sallivuspõhimõtteid ning suurendatakse sallimatuspõhimõtete legitiimsust, justkui viidates, et needki on adekvaatsed arvamused, mille üle tuleb arutleda ja mida eri arvamustele jäämise korral aktsepteerida, ignoreerides diskrimineeriva teguviisi olemuslikku ebamoraalsust. Kui seda ei tehta, st diskrimineerivaid sõnavõtte ei lubata, kutsutakse seda sõnavabaduse rikkumiseks ning nn pahad on hoopis need 'woke-inimesed', kes nn tühistamiskultuuri viljeledes justkui vastashääli summutavad. Sallimatuse sallimise nõudmist nimetatakse sõnavabaduse relvastamiseks (Cammaerts, 2022). Cammaerts (2022: 737) toob aga tabavalt välja, et õigus mitte nõustuda paistab selles diskursuses alati olevat vaid domineerival grupil, mitte nende vastastel, mis illustreerib sellise argumentatsiooni puudulikkust.

1.7. Tühistamiskultuur

Sellest mõttelaadist on välja kasvanud nn tühistamiskultuuri diskursus, mis on allolevas Smith jt (2023) uuringu tulemustes ka selgelt esindatud. Murumaa-Mengeli (2024, 5:18) definitsioon 'tühistamisest' on „[r]eeglina veebis alguse saavad või võimenduvad (pool)avalikud platvormiülesed inimeste ja/või organisatsioonide ning nende problemaatilise tajutavate tegude ning väljaütlemiste erivormilised hukkamõistuseremoonid ja/või vastutusele võtmise püüded, mille puhul sanktsioneerijaks on sotsiaalmeedias tegutsevad massiauditooriumid“. Selle tulemusena nn tühistatu kannatab märkimisväärset kahju või kaotab oma au, hea nime, pere-sõbrad, võimaluse tööd saada, tõsiseltvõetavuse ja võimalused avalikus elus osaleda (Murumaa-Mengel, 2024, 14:23). Murumaa-Mengel lisab, et 'tühistamiseks' (teaduskirjanduses 'häbistamiseks' kui üheks sotsiaalse sanktsioneerimise vormiks) tituleeritakse tänapäeval mitmeid tegevusi, nagu kritiseerimine, mõnitamine, kiusamine, boikoteerimine, nõiajaht, vastutusele võtmine ja korrale kutsumine (Murumaa-Mengel, 2024, 3:52). Sotsiaalsetest normidest üle astumise eest korrale kutsumine on tema sõnul just see, mille puhul tänapäeval mõistet tihti kasutatakse, kusjuures tihtilugu nn tühistatud oma hüvede kaotamise asemel hoopis teenivad sellest protsessist kasu. Näide sellest on J. K. Rowling, kelle raamatute läbimüük kasvas ajal, mil tema ümber oli käimas nn tühistamiskampaania (Goldsberry, 2024).

Kuigi nn tühistamise juhtumeid, kus inimene tõesti kannatab märkimisväärset mainelist, varalist ja psühholoogilist kahju, on esinenud, eeskätt USAs (nt Justine Sacco, kes ühe esimese suuremahulise tühistamise ohvrina kaotas satiirina mõeldud Twitteri säutsu tõttu oma töö, pere ja

hea nime (Ronson, 2015)), on nn tühistamiskultuuri diskursus vahend teatud eesmärkide saavutamiseks. Cammaerts (2022) selgitab, et 'tühistamiskultuuri' diskursus on relv, mille abil kujutavad need, kes tihti ühiskonna enamusgruppi kuuludes sõnavabaduse või „otsekoheuse“ sildi all rassistlikke, seksistlikke või LGBT-vastaseid mõtteavaldusi teevad, end ohvritena ja kasutavad seda ohvrirolli raamistust poliitiliselt ära. Poliitiline kasu, mis 'tühistamiskultuuri' diskursuse loomisest saadakse, on fookuse nihutamine algselt probleemilt – stigmatiseeriv või diskrimineeriv tegu – vastusüüdistustele tühistamiskultuuris ning taandades selle sõnavabaduse õigusele diskrimineerivaid avaldusi teha (Cammaerts, 2022). Nagu ütleb van Dijk (1992: 90): „Süüdistusi rassismis kiputakse siis nägema tõsisemate üleastumistena kui rassistlikke hoiakuid või tegusid endid [...] Rassismi eitamine muutub tihti vastusüüdistuseks sallimatus ja talumatus rassismivastasuses.“ Cammaerts (2022) järgi kujutab see endast metapoliitilist kultuurisõda, mille eesmärgiks on normaliseerida fašistlikku ideoloogiat ning tugevdada konflikti kujundliku Meie ja vaenlasena defineeritu vahel, sarnaselt aastakümneid tagasi alanud 'poliitkorrektsuse' ümber käinud metapoliitilisele sõjale.

1.8. Probleemipüstitus, eesmärk ja uurimisküsimused

Woke-vastasus kui poliitiline nähtus on märgatavalt tähelepanu saanud Suurbritannia uurijatelt, kuna sealne Konservatiivne Partei on avalikult kuulutanud sõja *woke*'ile (*war on woke*) (Davies ja MacRae, 2023). Kuigi USA-keskseid teaduslikke käsitlusi napib, on *woke* viimastel aastatel USA meedias laialdast kõlapinda leidnud (Cose, 2020; Raikes, 2023; Romano, 2020; Streeter, 2020) Meedia vahendusel parempopulistliku diskursuse loomisel kui laiemal sotsiaalsel fenomenil on oma roll ka Eesti avaliku ruumi ideoloogilise polariseerumise tagant tõukamisel. Kuna mõiste *woke* rakendamine (äärmus)konservatiivse diskursuse vankri ette paistab olevat üha levinum, on asjakohane uurida ka mõiste *woke* sisustamist Eesti kontekstis.

Sarnase temaatikaga on tegelenud Henri Kõiv (2020) oma magistritöös 'poliitkorrektsuse' mõiste käsitlemisel Eesti avalikus kommunikatsioonis, kus ta leidis, et mõistet kasutatakse samuti enamjaolt negatiivse konnotatsiooniga, peamiselt süüdistamiseks või halvustamiseks. Otseselt mõistet *woke* pole aga Eesti kontekstis senini uuritud. Kuna 'poliitkorrektsust' ja *woke*'i paistavad esinevat tihti sarnastes kontekstides, on *woke*'i sisustamise analüüsimine lisandus antud diskursuse mõtestamisele ja kaardistamisele. Kuna keel areneb kogu aeg, tekib üksteist täiendavaid või koguni asendavaid mõisteid juurde, mistõttu oleks edasise uurimistöö idee mõlema termini esinemismustreid lähemalt võrrelda.

Teemat on oluline uurida, kuna demagoogia poliitikas ei ole kuhugi kadunud, vaid kultuurilis-globaalses omavahel põimuvate diskursuste mitmekesisuses pigem kasvab. Nagu ülalkirjeldatust nähtub, on diskursuste loomine keele kaaperdamise ja relvastamise abil mõjus viis ebameeldivana tajutud sotsiaalsete liikumiste tasalülitamiseks ning pikemas perspektiivis äärmuslike väärtusruumide loomiseks. Säärane populistliku ringkonna tegevus ohustab eeskätt vähemusgruppe, kuid ka ühiskonda tervikuna, summutades uute populistlike normaalsustega tasakaalustatud poliitilist debatti ja nihutades tajutava diskursusliku normaalsuse versteposti üha kaugemale äärmusesse. Selle protsessi, sh *woke*-diskursuse kui ideoloogilise võitluse vahendi kirjeldamine ja mõtestamine võib aidata luua teadmist sellest, kuidas demagoogia võtteid kasutatakse Eestis ning kuidas seda efekti ja sellest tulenevat ühiskondlikku polariseerumist maandada.

Välismaise algega *woke*-diskursuse Eesti ajakirjanduses loomise analüüsist saadav teadmine on lisandus laiemale arusaamisele sellest, kuidas rahvusvahelisi ideid ja liikumisi kohalikes oludes kohandatakse ning kuidas need mõjutavad kohalikke meediapraktikaid. See omakorda on oluline uurimaks, kuidas need vormivad üldsuse arvamust antud ideedest ja liikumistest. *Woke*-diskursuse analüüs aitab avada ka sellesse põimitud ühiskondlikud võimusuhted ja ideoloogiad ning seda, kuidas keel ja diskursus kujundavad meie arusaamu ja suhteid erinevate poliitiliste osapoolte vahel. See on samuti väike lisandus teadmisele, kuidas keel ja võim on omavahel seotud ning kuidas need mõjutavad sotsiaalset reaalsust.

Woke-diskursuse analüüsist saadav praktiline kasu seisneb meedia ühiskondliku mõju, sh avaliku arvamuse ja käitumise mõjutamise mõtestamises. Ühtlasi võib tööst saadav teadmine kaasa aidata üleüldise meediapädevuse tõstmisele, meediaväljaannete ühiskondliku vastutuse rõhutamisele ning ajakirjanduse hea tava täiendamisele.

Töö eesmärk on *woke*-diskursuse sisustamise analüüs Eesti ajakirjandusartiklites. Eesmärki täpsustavad uurimisküsimused on:

1. Mis tähenduses ja millise konnotatsiooniga mõistet *woke* kasutatakse?
2. Millised on mõiste kollokatsioonid ja milliseid kaastähendusi nendega luuakse?
3. Missuguseid mõiste eestikeelseid vasteid kasutatakse ja luuakse?
4. Kes mõistet kasutavad?
5. Mida on välismaisest *woke*-diskursusest Eesti ajakirjandusse üle võetud?

2. METOODIKA JA VALIM

Järgnevas peatükis toon välja töö metodoloogilise raamistiku: avan diskursuse mõistet, tutvustan kriitilise diskursusanalüüsi (CDA) lähenemist, kirjeldan töö meetodit ja andmete kogumise põhimõtteid ning toon välja eneserefleksiooni.

2.1. Diskursus ja kriitiline diskursusanalüüs (CDA)

Sõnastus on avaliku arvamuse vormimises määrava tähtsusega. Diskursiivne raamistus mõjutab seda, kuidas me maailma protsesse tajume ja mis hoiakud meis välja kujunevad. Aktuaalne näide sellest on meediakajastus 2022. aasta 24. veebruari Venemaa sissetungist Ukrainasse. Mitmed Eesti väljaanded on kasutanud erinevaid sõnastusi, millest nt „Ukraina sõda“ ja umbisikulised määratlused nagu „okupandid“ ja „vabastajad“ jätavad liialt tõlgendusruumi selle jaoks, mis on sõja sisu ning kes selle osapooled (Botnar, 2023). Soovitav on kasutada väljendeid, milles on Venemaa roll ja vastutus selgelt väljendatud, sealjuures sõja keeleliselt Ukrainale n-ö omistamise asemel väljendada paika, kus sõda toimub, nt „Venemaa algatatud sõda Ukrainas“ (Botnar, 2023). Kriitiline diskursusanalüüs (CDA ehk *Critical Discourse Analysis*) kontseptualiseerib ja mõtestab keeli kui sotsiaalsete praktikate vormi ning üritab inimesi tavaliselt säärastest mitteteadvustatud keele ja sotsiaalse struktuuri vastastikustest mõjudest teadlikuks teha (Titscher jt, 2000: 147).

Fairclough (2001: 2) järgi on keel kõige levinum sotsiaalne käitumine, millesse peidetud eeldused ehk ideoloogiad on võimuga tihedalt seotud; keel on läbivaldt ideoloogiline ning see on muutunud sotsiaalse kontrolli ja võimu saavutamise peamiseks meediumiks. Samuti teeb keel ideoloogia nähtavaks ja seega analüüsitavaks (Fairclough, 2001: 2).

Diskursusel on palju erinevaid ja kohati vasturääkivaid definitsioone. Fairclough (2001: 18-19) defineerib diskursust kui sotsiaalset tegevust, milles keel on sotsiaalse praktika vorm. Selle teoreetilised järeldused on, et (1) keel on osa ühiskonnast, (2) keel on sotsiaalne protsess ning (3) keel kui protsess on ühiskonna struktuuride tingitud ja vormitud. Keele vastastikune suhe ühiskonnaga tähendab, et keel mitte ainult ei kirjelda maailma, vaid ka mõjutab seda. Selle käsitlemise järgi tuleb keelt kui diskursust analüüsida, uurides tekste, protsesside ja sotsiaalsete tingimuste vastastikust mõju konkreetses kontekstis. Faircloughi (2001) käsitlemise järgi on sotsiaalsed tingimused need, mis määravad diskursuse omadused; situatsiooni konteksti erinedes tajume me samasugust olukorda erinevalt, sest erinevate diskursustega kaasnevad erinevad ootused ja normaalsustaju. Fairclough (2001: 15) näitlikustab seda väljavõttega dialoogist politsei

ülekuulamisel: politseiametniku lakoonilisus tunnistaja ülekuulamisel on aktsepteeritav, kuid lakoonilisus sõprade seltsis on enamasti ebatavaline.

Keele abil luuakse diskursusi, mille kaudu kujundatakse ja hoitakse võimusuhteid (Fairclough, 2001). Keel võib olla ideoloogiline poliitilise manipuleerimise vahend, mistõttu on väga oluline avalikus meediaruumis kasutatavat keelt ja diskursusi analüüsida ja mõtestada. CDA on interdistsiplinaarne meetodite kogum, mille fookus on sotsiaalsetel probleemidel ning inimeste enese ja maailma mõtestamisel keele kaudu (Titscher et al., 2000). CDA keskendub keele kasutamisele sotsiaalsetes ja poliitilistes kontekstides ning selle mõjule võimu, ideoloogiate ja sotsiaalsete struktuuride konstrueerimisel, kujundamisel ja hoidmisel. Kasutan oma töös seda meetodit, kuna see võimaldab analüüsida kuidas inimesed keelt kasutavad, kuidas kujutatakse reaalsust, kuidas konstrueeritakse arusaama maailmast.

Faircloughi sotsiokultuuriliste muutuste ja diskursiivsete muutuste suhte analüüsi meetod koosneb kolmest integreeritud etapist, mille toon välja Kalmuse (2015) sõnastuses:

(1) teksti detailne *kirjeldamine*, kus pööratakse tähelepanu teksti sõnavarale, grammatikale ja struktuurile, analüüsides teksti vormiliste ja sisuliste omaduste kantavaid tähenduslikke väärtusi ja nende võimalikke mõjusid;

(2) teksti ja diskursiivse praktika – tekstiloome- ja tõlgendusprotsesside – vaheliste seoste *tõlgendamine* ehk analüüs, mille käigus vaadeldakse seoseid teksti ja sotsiaalse interaktsiooni (inimeste suhestumise ja suhtlemise) vahel, st vaadeldakse teksti kui sotsiaalset tegevust;

(3) *seletamine* ehk sotsiaalne analüüs, mille käigus vaadeldakse seoseid diskursiivse praktika ja sotsiokultuurilise praktika, st interaktsiooni (teksti kui sotsiaalse tegevuse) ja sotsiaalse konteksti vahel – vaadeldakse teksti loomise ja tõlgendamise sotsiaalset määratust ja nende sotsiaalseid mõjusid (Kalmus, 2015).

Fairclough on välja töötanud ka konkreetsed küsimused, mille toel teksti analüüsida võib (Fairclough, 2001: 92-93). Ta rõhutab, et iga analüüsi puhul ei pea kasutama kõiki küsimusi, vaid tuleks lähtuda nendest aspektidest, mida antud materjal vajab ja mis konkreetse analüüsi protsessis kasulik on. Toon konkreetsed analüüsile kaasa aidanud küsimused ja nende vastused jooksvalt välja tulemuste peatükis Kalmuse (2015) tõlkes.

Van Dijk on oma teadustöös keskendunud ühiskondliku ebavõrdsuse uurimisele, pannes erilist rõhku rassismile. Van Dijki järgi hoitakse ühiskonnas ebavõrdsust üleval erinevate strateegiate kogumiga: rassismi, domineerimise ja ebavõrdsuse eitamine ja õigustamine (van Dijk, 1993).

Käesoleva töö kontekstis on relevantseim tema kirjeldus ebaõigluse õigustamisest, mida tehakse sisegrupi ehk kujundliku Meie heasse valgusesse ja välisgrupi ehk kujundliku Nende halba valgusesse asetamise ja gruppide vastandamise kaudu (van Dijk, 1993). Van Dijk (1997) lõi neljast strateegiast koosneva kontseptuaalse tööriista, mida nimetatakse ideoloogiliseks ruuduks: (1) Meie positiivsete omaduste rõhutamine; (2) Meie negatiivsete omaduste pisendamine; (3) Nende negatiivsete omaduste rõhutamine; (4) Nende positiivsete omaduste pisendamine. Säärased strateegiad loovad diskursuse, mille keskmeks on polariseerimine ja üldistused ning mida kinnistab säärase üldistuste kujutamine kui tüüpiliste ja mittejuhuslikena; antud diskursuse kohaselt ei ole kujutatud Nende hälbivaid teguviise võimalik selgitada ega vabandada, alternatiivsed tõlgendusvõimalused puuduvad ning see on alati nii olnud (van Dijk, 1993: 263-264).

2.2.Meetod

Uurin oma töös diskursusanalüütilise lähenemisega Eesti ajakirjandusartiklites esinevaid *woken*-diskursusi. Kuna retoorika töötab tekstitasandil igas kaasuses erinevalt, mida suure pildi vaatlemisega ehk suurandmete kaudu ei saa me täpselt kirjeldada, on kvalitatiivne lähenemine siinkohal parim valik. Suuri andmehulki analüüsides ei saa detailselt kirjeldada konkreetseid keelelisi manipuleerimise võtteid ja strateegiad, mis on aga olulised demagoogia ära tundmise ja sellele vastu seismise võime tekkimiseks ühiskonnas. Samuti on oluline analüüsida keelendite kasutuskontekste, mis tähendusvälju mõjutavad ning mida võimaldab vaadelda kvalitatiivne lähenemine. Samas on ka kvantitatiivsete meetodite rakendamine keeleanalüüsis omal kohal. Üks keele kvantitatiivne uurimismeetod on korpuseanalüüs. Korpusepõhine lähenemine aitab sõnavaraga töötamise objektiivsemaks ja hõlpsamaks muuta, kuna keeleanalüüsi tarkvara suudab kiiresti ja korrektselt tekstikorpuses leiduvat sõnavara loendada ja teatud määral analüüsida, nt esinemissagedusi ja kollokatsioone leida (Gillings, Mautner, ja Baker, 2023). Seetõttu on nii kvalitatiivne kui ka kvantitatiivne lähenemine diskursusanalüüsis tihtilugu keeleuuringutes kombineeritud, nagu ka minu töös.

Kuna ajakirjandus on meedium, mille kaudu suur osa avalikust poliitilisest diskursusest luuakse ja lahatakse ning see on uurimiseks üsna lihtsasti ligipääsetav, otsustasin vaatluse alla võtta ajakirjandusartiklid. Sotsiaalmeedia kui ühe kiireima uudiseid edastava meediumi mõju on üha suurenenud, seega traditsioonilise trükimeedia väärtuspakkumise tuum peab seisnema milleski muus kui kiiruses. Seetõttu võiks eeldada, et trükimeedialt ja veebis avaldatavatelt

arvamuslugudel kui ajakirjanduse aeglasemalt formaadilt oodatakse pädevamat, põhjalikumat ja tasakaalukamat teemakäsitlust kui nt suunamudija postituselt või tabloidartiklilt. Lugejad võivad meediaväljaandes avaldatud artikli autorile väljaande lugupeetuse arvelt omistada rohkem autoriteetsust, mistõttu võivad ka autori edastatavad hoiakud ja loodavad diskursused legitiimsematena paista. Kuigi ajakirjanduse roll on pakkuda lugejale tasakaalustatud ja laia amplituud arvamusi, võib Eestis viimastel aastatel näha nt Postimehe arvamusartiklites teatavat kallutatust rahvuskonservatiivsete maailmavaadete suunas (Kõuts-Klemm, 2022); Postimehe veergudel on 'liberalismist' saanud silt, mida sarnaselt populistlikule diskursusele kasutatakse lahmivalt ja sildistavalt, et konstrueerida oma ideoloogiline vastane ja muuta see niimoodi diskussioonivõimetuks (Kõuts-Klemm, 2023).

Diskursusanalüüsis keskendun mikro- eh sõnatasandile, mille raames uurin, kuidas tähendusvälja tekitatakse kaasnevate sõnadega, mõiste *woke* mugandamise või muundamisega. Seejärel koostan leitud artiklitest tekstikorpuse ja laen üles keeleanalüüsi platvormile Sketch Engine, kus viin läbi kvantitatiivse korpuseanalüüsi, et leida märgilisi keelemustreid *woke* sõna kasutuses, nt milliseid mõiste *woke* kollokatsioone esineb ning millised neist on kõige sagedasemad. Kollokatsioonide ehk naabersõnade all on mõeldud sõnu, mis esinevad tekstis koos ning moodustavad sõnaühendi (Koppel ja Langemets, 2023). Nt lauses „*woke*-ideoloogia on läänelik nähtus“ on *woke*'i kollokatsioonideks 'ideoloogia' ja 'läänelik'. Otsingupäringuid teostan funktsiooniga *Concordance*, kuhu sisestan otsingusõnad '**woke**', '*lää*', '*vasak*', '*liberaal*', '*tsens*' jm koos tärnidega, et leida nende mõistete erinevad vormid ees- ja järelliidetega.

Leitud kollokatsioonimustrite mõtestamiseks kasutan Norman Faircloughi sotsiokultuuriliste muutuste ja diskursiivsete muutuste suhte analüüsi meetodit (Fairclough, 2001; eestikeelsed terminid Kalmus, 2015), mida täiendan Teun van Dijki sotsiokognitiivse diskursusanalüüsi teooriaga (van Dijk, 1993) ning Smith jt uuringu tulemusena leitud diskursuste kategooriate raamistikuga (Smith jt, 2023). Kolme autori kombineeritud lähenemiste kasutamine võimaldab mul rakendada Faircloughi tunnustatud ja detailset keelekeskset lähenemist, lisades sellele sotsiaalteoreetilise ja kaasaegse paradigma van Dijki teoreetiliste tõlgenduste ja Smith jt uurimistöö tulemustega. Järgnevalt kirjeldan Smith jt (2023) internetiküsimustiku täitnud inimeste nägemusi sellest, mis on *woke*. Küsitlusuuringust joonistus välja kokku kaheksa *woke*-diskursust (kuus peakategooriat pluss kaks alamkategooriat), mille tõlgitud kokkuvõtted alljärgnevalt välja toon:

1. *The Aware Woke* (Teadlik *woke*) (Smith jt, 2023: 520)

Woke'i nähakse kui teadlikkust sellest, kuidas üleüldine sotsiaalne ebavõrdsus, privilegeritus, ebaõiglus ja süsteemne ebavõrdsus on sotsiaalselt kinnistatud ning sellest, et võim ja võimalused on ebavõrdselt jaotunud. *Woke*'i tuumaks peetakse kaastunnet kõigi ühiskonnaliikmete suhtes, sh erineva sooidentiteediga inimesed, ning ebaõigluse vastu välja astumist. '*Woke*'nessi' nähakse positiivse nähtusena, mida peaks rohkem olema.

2. *The Weak Woke* (Nõrk *woke*) (Smith jt, 2023: 521)

Woke'i nähakse emotsionaalse ja vaimse haprusena, mis on omane liialt „sentimentaalsetele“, „lapsikutele“, solvumisdistele ja „ajupestud“ inimestele. *Woke*-inimesi raamistatakse kui ohvrimentaliteediga inimesi, kes ei mõista nalja ja ei evi piisavalt intellektuaalset võimekust iseseisvalt mõelda ja ideede üle arutleda. Antud diskursust luues kiidetakse „sõnavabaduse sõdalasi“, sh koomikuid, kes seisavad väidetavale *woke*'i sotsiaalsele survele vastu, tehes nt (transmisogüünset) „allapoole vööd“ nalja.

3. *The Corporate Woke* (Korporatiivne *woke*) (Smith jt, 2023: 522)

Nii *woke*-vastased kui ka *woke*-pooldajad on kriitilised suurkorporatsioonide suhtes, mis kasutavad *woke* sõnavara ja embleemikat. *Woke*-vastased näevad selle taga korporatsioonide siirast soovi *woke* agendat ühiskonnas läbi suruda ja avalikku debatti mõjutada, mistõttu kutsutakse teisi üles oma „rahakotiga hääletama“. Teised küsitlusuuringus osalejad ja säutsujad nägid korporatsioonide *woke*-kuvandi loomist kui passiivset, ebaausat ning vaid progressiivse kuvandi kaudu kasumimarginaali suurendamiseks tehtud sammu. Arvatakse, et korporatsioonid ei julge või ei taha tegelikkuses järjepidevalt sotsiaalselt kaasavaid ja marginaliseeritud gruppide heaolu parandavaid meetmeid kasutusele võtta. Näiteks tuuakse Gillette'i näiline toksilise maskuliinsuse vastu võitlemine, samal ajal hinnates naistele mõeldud tooted kallimaks – praktika nimega „roosa maks“. Kirjeldatud protsessi – „*woke*-washing“ – on ka teised uurijad analüüsinud (Sobande, 2019).

4. *The Privileged Woke* (Priviligeeritud *woke*) (Smith jt, 2023: 523)

Woke-liikumist nähakse kui noorte, valgete, privilegeeritud ja tegelikest sotsiaalsetest probleemidest puutumata keskklassi inimeste üle võetud liikumist. Näiteks tuuakse ülikoolid, mida nähakse *woke*-ideede propageerijatena. *Woke*-inimesi nähakse hukkamõistvate ja snoobidena, kes kasutavad 'woke-ideoloogiat' töölisklassi vastu ja ei pea teeseldud solidaarsuse käigus midagi ohverdama.

5. *The Woke Agenda* (*Woke* agenda) (Smith jt, 2023: 524)

'*Woke*-ideoloogiat' nähakse ühiskonna seest kasvava ohuna, mida levitab massimeelelahutus ja haridussüsteem. Arvatakse, et selle indoktrineerimise eest peaksid inimesi kaitsma riiklikud institutsioonid, seistes sõnavabaduse eest, reguleerides koolide õppekavasid ('*woke*-ideoloogia' vabaks), kaitstes vastuolulisi arvamusi ning heidutades korrakaitsega jõuliselt *woke*-aktiviste.

5.1 *The Authoritarian Woke* (Autoritaarne *woke*) (Smith jt, 2023: 525)

Antud diskursuses nähakse elitaarset ja totalitaarset „*woke* jõuku“ (*the woke mob*), mis ei suuda taluda opositsiooni ning seetõttu alandab enda agenda õonestajaid sotsiaalmeediakampaaniate, petitsioonide ja avaliku hukkamõistuga, allutades endale rahva vaikiva enamuse ja vaigistades oma agenda vastased. '*Woke*-agenda' eesmärgina nähakse õigluse kõrval vähemalt samal määral ka kontrolli. Üheks *woke*'i tööriistaks peetakse „repressiivset tühistamiskultuuri“, mis ohustab dissidentide ehk *woke*'ile vastu astujate sotsiaalset positsiooni ja elatust. *Woke*-vastast 'mässu' ehk sellele vastu astumist peeti vajalikuks sammuks. Julgeteks 'mässajateks' nimetatuid, nagu J.K. Rowling, Joe Rogan, Elon Musk, Ricky Gervais, Dave Chappelle, Jordan Peterson ja Piers Morgan, on (vaatamata suure jälgijaskonnale, enamjaolt positiivsele kuvandile trükimeedias ning jätkuvale väga suurele tööalasele edule) peetud väidetavalt 'kõikvõimsa' tühistamiskultuuri ohvriteks.

5.2 *The Religious Woke* (Religioosne *woke*) (Smith jt, 2023: 526)

Woke'i nähakse kui uue aja ilmalikku, kuid ratsionaalsust ja teadust eitavat doktriini, mille ilmingute intensiivsus, rõhuvus ja irratsionaalsus sarnaneb religioosse fundamentalismiga. Antud doktriini kohaselt on 'elatud kogemused' ehk subjektiivsed elukogemused faktidest kõrgemale

seatud. Nn *woke*-sekt nõuab oma n-ö liikmetelt range eetika-koodeksi järgimist ning karistab „jumalateotajaid“ ehk koodeksile mitte allujaid. *Woke*’i eesmärgina ei nähta debati ja arutelu õhutamist, vaid teistsugustest arvamustest üle sõitmist.

6. *The Anti-woke Agenda* (*Woke*-vastane agenda) (Smith jt, 2023: 526)

Woke’i nähakse kui terminit, mis on taotluslikult laiemaks ja ebamääraseks muudetud selleks, et seda kasutada kilbina ebamugavate probleemide ja seisukohtade kõrvale heitmiseks, relvana tõsimeelsete protestiliikumiste õõnestamiseks ning omaenda autoritaarse poliitika ohtlikkuse pisendamiseks. Struktuursele ebavõrdsusele vastu astumist nähti kui olulist sammu, mida aga ei saa teha enam mõistet *woke* kasutades, kuna seda nähakse kasutatavat nüüd vastandumiseks mitte solidaarsuse näitamiseks. Antud diskursuses ilmnes ka *woke*’i tagasi võtmise (*reclaiming*) idee.

2.3. Valim

Artiklite leidmiseks kasutasin esmalt meediamonitooringu platvormi Station.ee, kus sooritasin päringu, leidmaks kõik artiklid, milles esineb mõiste *woke*. Leidsin ka mitmeid *woke*-teemalisi artikleid, mis Stationi platvormil välja ei tulnud, seega sooritasin ka eraldi päringu Google’is ja vaatluse all olevate meediaportalide veebilehtedel. Uuritavad artiklid on avaldatud aastatel 2020-2024. Artiklite valimisse kaasasin loetuimad Eesti üleriigilised meediaväljaanded ning uudisteportaalid: Postimees, Eesti Ekspress, Eesti Päevaleht, ERR, Õhtuleht. Esines artikleid, mis olid algselt avaldatud teistes väljaannetes, nt Mürilehes, kuid seejärel jagatud ka vaatlusealustesse väljaannetesse, nt ERR. Sellisel juhul kaasasin artiklid valimisse, kuna töö fookus on uurida antud populaarsetes meediakanalites avaldatavat sisu, olenemata selle algsest avaldamiskohast; lugeja puutub konkreetse artikliga konkreetsetel uudisteportaalil kokku, olenemata artikli originaalselt avaldanud väljaandest.

Kuna soovisin saada tervikpilti mõiste *woke* kasutamisest ja sisustamisest, otsisin konkreetset seda sõna kasutavaid tekste. Kuna konkreetseid sama tähendusega, kuid positiivse konnotatsiooniga, vasteid pole välja kujunenud, ei olnud neid võimalik korpusuuringu meetodiga tuvastada ning kõigi väljaannete kvalitatiivne uurimine tähendusvastete tuvastamiseks polnud bakalaureusetöö ajaraamides võimalik läbi viia.

Kuna mu töö fookus on Eestis loodaval, Eesti fookusega või Eesti ühiskonnale muul moel relevanttsel *woke*-diskursusel, jätsin valimist välja välismaist *woke*-diskursust refereerivad uudisartiklid või spetsiifilise välismaise fookusega arvamuskirjed. Siia alla ei liigitu nt Eesti autorite arvamuskirjed üleüldistel (ideoloogilistel) Euroopa teemadel, milles viidatakse ka mõjudele Eestile ja luuakse *woke*-diskursust, kuna neid võib pidada Eesti ühiskonnale piisavalt relevantseteks. Sellele on ka üks erand – Eesti Päevalehes ilmunud „Slavoj Žižek: hukas maailm. *Woke*-vasakpoolsus on uus rassism“, milles pole seost Eestiga. Võtsin artikli valimisse, kuna see on üleüldine '*woke*-vasakpoolsuse' süsteemne analüüs ja ülevaade, mis on esitatud Žižeki vaatepunktist eestikeelsena ja otse temanimelise autoriprofiili alt, mis jätab mulje, et tegemist on Eesti Päevalehte esindava arvamuskirjedri või muu autoriteediga, kes sarnaselt teistele arvamuskirjedite autoritele, kirjutab Eestile relevantset ja Eesti konteksti arvesse võtvat teksti. Alles artikli lõpus on lõik Žižeki isiku kohta ja lakooniline umbmäärane viide välismaisele originaaltekstivormile, kust anonüümne Eesti Päevalehe ajakirjanik Žižeki jutu tõlkimiseks võttis. Kuna artikkel loob tugevat *woke*-diskursust, mis ei ole välismaaspetsiifiline ning on raamistatud lugejale igati usaldusväärseks, võtsin voli eeldada, et see mõjutaks eestlasest lugeja ettekujutust sotsiaalse õigluse liikumisest piisaval määral, et see valimisse arvata.

Valimist jätan välja intervjuud ja persoonilood, kuna suuliselt intervjuud andes ei kontrolli inimene oma keelekasutust nii täpselt kui kirjalikus tekstis, mistõttu peaks intervjuude adekvaatseks analüüsimiseks kasutama muid spetsiifilisi analüüsimeetodeid, mis aga suurendaks oluliselt töö mahtu. Esines üks intervjuu, kus intervjuueerija-toimetaja oli artikli algusesse lisanud omalt poolt paar lõiku, tutvustamaks intervjuueeritavat ja jututeemat, milles esines *woke*'i hinnanguline sisustamine, seega lisasin analüüsitava korpusesse vaid nimetatud tekstilõigud ilma intervjuu osata. Valimist jätsin välja ka kohalikes lehtedes avaldatud artiklid, kuna nende mõju ühiskondliku diskursuse loomisel on palju piiratum, võrreldes üleriigiliste väljaannetega.

2.4. Eneserefleksioon

Selleks, et tagada bakalaureusetöö läbipaistvus, toon välja, kuidas mina kui indiviid suhestun töö uurimisteedega. Valisin bakalaureusetöö teemaks *woke*-diskursuse uurimise, kuna (poliitilis-)ideoloogiliste võimudünaamikate n-õ välja mängimine meediakultuuris ja meedia kui tööriista kasutamine on mind juba pikemalt paelunud. Olen varem uurinud poliitilist nn poriloopimist (*mudslinging*) USA näitel, et lähemalt analüüsida, kuidas poliitika suhestub tavainimesega sh mõjutab teda performatiivsuse kaudu ning kuidas kasutatakse massimeediat selle

eesmärgi täitmiseks. Konkreetselt on mulle silma paistnud just nn tühistamiskultuuri temaatika kaudu laiemast nn *woke*-fenomenist rääkimine.

Mitmed minu arusaamise kohaselt *woke*-väärtused nagu võrdne kohtlemine, olenemata soost, nahavärvist, seksuaalsest orientatsioonist või sotsiaalmajanduslikust taustast, ühtivad minu sotsiaaldemokraatliku maailmavaatega. Seetõttu olin ma enne teema uurima asumist üsna nõutu selle osas, et *woke* on käibele läinud üha enam kui naeruvääristava või halvustava sõnana, eeskätt anglo-ameerika meediaruumis. Mind huvitas, kas on midagi tõepoolest silmakirjalikku, mis mulle *woke*-põhimõtete puhul märkamatuks jääb või on negatiivne *woke*-diskursuse loome, mis (sotsiaal)meedia veergudel lahti rullub, jällegi osa mingist (nähtamatust) ideoloogilisest võitlusest.

Selle ammendav väljaselgitamine (kui üldse võimalik) on bakalaureusetöoks liialt suur ettevõtmine, seega otsustasin keskenduda vaid Eesti ajakirjanduse diskursiivsele analüüsile, milles saan analüüsida *woke*-diskursust ja selle loomismehhanisme sügavuti. Kuna CDA aga pole kindel meetod, vaid seda loob analüüsija suuresti iga juhtumi puhul ise, vastavalt lähenemise välja töötanud teadlaste printsiipidele, oleneb tulemuste välja toomine ja tõlgendamine rohkem kui teiste meetodite puhul iga analüüsija kui paratamatult kallutatud inimese subjektiivsest arusaamast sellest, mis on diskursuses märgilise tähendusega ja mis seosed selles eksisteerivad. Sellegipoolest on võimalik selge andmekogumise meetodika alusel ning põhjalike selgituste ja põhjenduste kaudu tõlgendusi selgitada, et tagada analüüsi valiidsus. Selle maksimaalse „tõestatavuse“ poole mina oma töös ka püüdlen, asetades võimalikult kaugele tagaplaanile oma maailmavaatelised hoiakud, keskendudes sellele, mida diskursus kõige selgemalt tekstis pakub ning selgitades põhjalikult oma arutluskäiku.

3. TULEMUSED

Järgnevas peatükis annan ülevaate töö tulemustest ja analüüsist. Peatüki esimeses osas annan ülevaate üldistest tulemustest, teises osas Meie-Nemad identiteediloomest ning kolmandas osas tekstis esinenud konkreetsetest diskursustest, põhinedes Smith jt (2023) uurimuses leitud diskursustele.

Korpuse moodustamise kriteeriumitele vastas 56 artiklit, millest enamus on poliitilise ja/või ühiskonnakriitilise suunitlusega arvamused. Postimehes on ilmunud 28 artiklit, ERRs 13 artiklit, Eesti Ekspressis kuus artiklit, Eesti Päevalehes kuus artiklit ning Õhtulehes kolm artiklit. Selline arv ühiskonnakriitilisi arvamusi, mis käsitlevad *woke*-temaatikat või mainivad antud mõistet, näitab, et *woke* ei ole Eesti ühiskonnas tundmatu kontseptsioon. Autoritest oli 11 naist, kes kirjutasid kokku 12 artiklit, ning 20 meest, kes kirjutasid 42 artiklit, kahe artikli autorit pole välja toodud. Tervest valimist moodustab märkimisväärse osa kolme autori, Peeter Espaki, Martin Ehala ja Mihkel Kunnuse, kirjutatud artiklid. Autorite kolmik on kirjutanud 41% artiklitest ehk vastavalt 10, 8 ja 5 artiklit, mis käsitlevad mõistet *woke*, kusjuures mitu Martin Ehala tehtud mahukat intervjuud, kus samuti tugevasti *woke*-diskursust luuakse, jäid analüüsist valimi kriteeriumite moodustamise tõttu välja. Siit nähtub esimene tulemus – vaadeldud valimis esineva *woke*-diskursuse loovad olulisel määral meesautorid, kes on kirjutanud naisautoritest topelt rohkem artikleid, eriti ülalnimetatud autorite kolmik. Seda on oluline silmas pidada, kuna teatud demograafiliste omadustega või konkreetsete autorite suur kontsentratsioon *woke*-diskursuse loojate hulgas vormib seda rohkem nende nägu, omandades nende inimeste eelarvamused ja hoiakud.

Vastan siinkohal Fairclough'i sotsiokultuuriliste muutuste ja diskursiivsete muutuste suhte analüüsi meetodi ühele analüüsiküsimusele: „Kas esineb uusi sõnu, uudissõnu? Ning kui, siis missugune kultuuriline või ideoloogiline tähtsus neil on?“ (Fairclough, 2001:92-93; eestikeelne tõlge Kalmus, 2015) Uurimuse keskmes olev *woke* ongi ise uudissõna, ilmudes Stationi andmetel ajakirjanduses esmakordselt 2016. aasta lõpus Eesti Päevalehes, mil seda mainiti aasta sõna valimise kontekstis ilma sisulise kommentaari või tõlgenduseta. *Woke* esineb koostatud korpuses 177 korral (vt Joonis 1) ning sellest loodud tuletist '*wokeness*' kolmes artiklis. Mõiste eestistamist sõnaks '*võuk*' (kolmes artiklis), '*võugud*' või eestindust '*virgunud*' (kaheksas artiklis), '*virge*' (ühes artiklis), '*ärksus*' (ühes artiklis), '*ärklejad*' (kahes artiklis) küll kohati esines, kuid neil puhkudel oli enamasti selgituseks juures *woke* ka originaalkujul. Ühel korral esines ka sõna '*wokse*', mida defineeritakse kui „sotsiaalmeedias kasutatav sõna puhkudel, kui miski on

äärmuslikult *woke*, okseleajamiseni *woke*“ („GUUD..., 2022). Mõiste inglise keelse kuju laialdase kasutamise põhjus võib selle uudsuse kõrval olla samuti selle võõrapärase olemuse markeerimine, mille rõhutamine teenib *woke*’i kui Eestile mitte omase nähtuse käsitlemist ja sellega eemaldab lugejat kujutatavast nähtusest. Mõiste *woke* ideoloogiline tähtsus on juba kirjeldatud mõiste kaaperdamise ja relvastamise kaudu sotsiaalse õigluse liikumise diskrediteerimine.

	Details	Left context	KWIC	Right context
1	doc#0	Inetus lihtsalt ei müü, ei lähe rahvale peale, tee või tina ja ole nii	woke	ja kehapositiivne kui tahes.</s><s>Pealegi on välismus kriitikutel
2	doc#0	1t juhtub mingile ringkonnale mitte meeldima.</s><s>Isegi kõige	woke	'imad ei kokkunud tagasi irvitamast Donald Trumpi hamburgeri-le
3	doc#0	s>Midagi, millega saab alandada.</s><s>Enne kui saan teateid	woke-kultuuri	võidukäigust või lumehelbekestest või muust sellisest – tegu oli r
4	doc#0	ga kaasaelajate meelest peab Isamaa valima reeturite, matside,	woke-ellitaristide	ja korruptantide vahel.</s><s>Ja Isamaa on kõige selle keskel si
5	doc#0	paari aasta jooksul on USA telesarjad üle ujutatud moraaltseva	woke-progressiivsusega	</s><s>Ka kõige lihtsakoelisemad õudukad ja komöödiad loeva
6	doc#0	raja on teada ka ülemuse nahapigmendi koostist.</s><s>Mis on	woke	?</s><s>Väga lühidalt öeldes on woke mustanahaliste ameerikl
7	doc#0	ji koostist.</s><s>Mis on woke?</s><s>Väga lühidalt öeldes on	woke	mustanahaliste ameeriklaste slängist (akadeemilises inglise keel
8	doc#0	uualse võrdsuse küsimustele.</s><s>Selle tähenduse omandas	woke	arvatavasti 2008. aastal ilmunud Erykah Badu lauluga "Master Tr
9	doc#0	2014. aasta rassirahutustega Missouris.</s><s>Hiljem on sõna	woke	tähendus laiinenud ka igasugusele vasakpoolsele, feministlikule
10	doc#0	ustuseks "biseksuaalne põlumoorne slut".</s><s>Progressiivne	woke-moralism	meenutab natuke Nõukogude noorsooromaane, kus midu olid i
11	doc#0	jooksul on tööstusharusse sigenenud teatud tüüpi progressiivne	woke-moralism	</s><s>Meenutab natuke Nõukogude noorsooromaane, kus mu
12	doc#0	listest lugudest.</s><s>Ulmekad, komöödiad, põnevus, õudus –	woke-teemad	tuleb ikka sisse panna.</s><s>"Slasher" on lihtsalt üks näide.</s
13	doc#0	tius lausega: "Teie, valgete jaoks oleme ju nähtamatud.</s><s>"	Woke-ideoloogia	järgi on positionaalsus, s.t millisele hierarhiaastmele inimene idi
14	doc#0	lidirektor Michael on küll mees ja hetero, aga õnneks on ta väga	woke	ja ka tema juhitud kool, nagu ta ise korduvalt kinnitab, on väga w
15	doc#0	ä ja ka tema juhitud kool, nagu ta ise korduvalt kinnitab, on väga	woke	</s><s>(Hilisemates jagudes selgub, et Michael on küll woke, a

Joonis 1: Sketch Engine konkordantsi tulemused sõnale *woke*. Allikas: sketchengine.eu

Neli aastat peale esmakordset mainimist, käsitleti *woke*’i Eesti ajakirjanduses sisulisest aspektist lähtuvalt esimest korda 2020. aasta detsembris Eesti Ekspressis ilmunud telesarja arvustuses, milles autor Mikk Salu väitis, et USA telesarjad on „üle ujutatud moraaltseva *woke*-progressiivsusega“ ja „[p]rogressiivne *woke*-moralism meenutab natuke Nõukogude noorsooromaane“. Autor lisas ka endapoolse *woke*’i määratluse: „*Woke*-ideoloogia järgi on positionaalsus, st millisele hierarhiaastmele inimene identiteeditunnuste alusel kuulub, kõigi suhete alus“ (Salu, 2020). Antud artiklist ja hilisemast analüüsist nähtub, et Eestis ei läbinud *woke* üleminekut positiivsest/neutraalsest mõistest negatiivse mõisteni nagu USAs, vaid jõudis meie kultuuriruumi ajal, mil see oli juba negatiivse ja stigmatiseeritud sisustusega, mida hakati Eestis taastootma. Antud artiklis on esindatud mitu koguvalimist ilmnevat *woke*-diskursust, mida on allpool täpsemalt kirjeldatud: ’*woke* agenda’, sh ’*woke*-ideoloogia’ ning ’*woke* kui marksism’.

3.1. Meie-Nemad identiteediloome

Kirjeldades artiklites leiduva *woke*-diskursuse osapooli on paslik vastata Faircloughi (2001) küsimusele „Millistele klassifikatsiooniskeemidele tuginetakse?“ *Woke*-diskursuse kõneisikud süstematiseerivad reaalsust 'Meie/Nemad', 'normaalsed/ebanormaalsed', 'Eesti/Lääs' ja 'konservatiivsed/liberaalsed', aga ka 'Lääs/mitte Lääs' ja 'valge hetero mees/kväärid' vastasseisude kaudu. *Woke*-diskursuse loomes on rõhk palju rohkem välisgrupi ehk kujundliku Nende kui sisegrupi ehk kujundliku Meie kirjeldamisel ning need kirjeldused on konkreetsemad ja detailsemad. Mõningast Meie-leeri identiteediloomet on aga siiski näha.

Enamasti on Meie grupi määratlused implitsiitsed ehk neid ei tooda selgesõnaliselt välja. Nt Peeter Espak ütleb, et vasakpoolsed kunsti- ja teadusringkonnad on „hinges 'Eesti vastu'“. Tähtsusetu on see, et peale Nende negatiivse konstrueerimise, loob Espak muljet mingist ühtsest Eestist, millel on ühised seisukohad, mis tema konstrueeritud *woke*'i esindava diskursusega ei kattu. Ühtlasi esineb eelnevalt kirjeldatud kujundliku Nende ideologiseerituna ja kujundliku Meie ideoloogiavabana kujutamist, nt: „Nad levitavad pigem ideoloogiat teaduse sildi taha peitudes [...] Teadlaskonna mitteideoloogiline ja traditsiooniline osa rökkas rõõmust kõikjal maailmas [...]“ (Espak, 2022b) Sellise klassifikatsioonisüsteemiga luuakse selgepiiriline eristus suuresti poliitilistel ja ideoloogilistel alustel, positsioneerides Meid konservatiivsete 'normaalsete' ja mitteideoloogiliseks nimetatud poolele.

Lääne kui identiteedi osas ilmes varieeruvust: olenevalt teema raamistusele, positsioneeriti Läänt kui võõrast, mis on korrumppeerunud ja ründab Meid või ka kui oma, mida rünnatakse. Viimast esines aga harva. Siit ilmneb varjatud diskursus, mille kohaselt on Lääs hakanud end seesmiselt õõnestama ning n-ö süüdlased on erinevad väiksemad tegutsejad, nagu 'vasakülikoolid', võltsliberalism või koguni Lääs ise, mis on '*woke*-agenda' omaks võtnud (avan neid nimetusi täpsemalt allpool). Selle kohaselt soovitakse naasta mingisuguse mineviku Lääne juurde, kus sääraseid ilminguid ei esinenud.

See on huvitav, arvestades Eesti (neo)liberaalset poliitidentiteediloomelist üheselt Läände orienteeritud suunda peale vabariigi taasiseseisvumist. Tekib küsimus, et kuhu antud artiklite autorid Eestit poliitilise identiteedi osas paigutavad ja millisena nad näevad riigi tulevikusuunda, kui Lääs ja läänelikkus on omandanud *woke*'i paralleelkontseptsioonina samuti negatiivse tähendusvarjundi.

Sisegruppi defineeritakse tihti ka läbi ohvidiskursuse. Üks vähestest välja toodud *woke*-leerile vastanduvatest gruppidest on valged (heteroseksuaalsed) mehed, keda '*woke*-ideoloogia'

väidetavalt alla surub, tõrjub ja 'tühistada' tahab mitte millegi muu kui valge (heteroseksuaalne) mees olemise pärast (Espak, 2022b; Kunnus, 2021; Liiv, 2023; Mutt, 2023; Žižek, 2022). Kuna *woke*-inimesi kirjeldatakse enamasti autoritaarsete, äärmuslike, ebaratsionaalsete ja kokkuvõttes ebanormaalsena, kujutatakse end seekaudu rõhutatud ratsionaalsete nn '*woke*-ideoloogiast' läbi nägijatena, kes piltlikult öeldes viimase mõistuse häälena '*woke*-ideologiseerivas' ühiskonnas üritavad vaba sõna, teaduse ja maailma eest seista.

Mõiste *woke* kollokatsioonide luuakse enim sõnadega '-liikumine', '-ideoloogia' ja '-kultuur'. Sotsiaalse õigluse liikumist ja selle eest seisjaid ehk kujundlikku Neid sisustatakse erisuguste määratlustega, millest levinumad on 'liberaalne', 'progressivistlik', 'vasak(poolne)' (ja selle mitmesugused tuletised, nagu '-liberaalne', '-äärmuslik', '-fundamentalism') ning 'lääne'. Nn *woke*-leeri sisustatakse nii laiaulatuslikult – Lääs, Euroopa ja nende 'vasakülükoolid' – kui kitsalt – Eesti sotsiaalteadlaste ja kunsti-kogukond.

Sotsiaalse õigluse liikumise positiivses raamistuses kasutati mõisteid nagu 'virgunud', 'ärkvel', 'taipamine', 'meeleseisund', 'esindatus' ja '-inimesed'. Nimetus 'virgunud' esines seega nii positiivses kui ka negatiivses käsitluses, mis näitab, et kui *woke* eesti keelde tõlgitakse, tehakse seda vaatamata halvustavale sisustamisele enamasti korrektset, kuigi siin oli olenevalt autorist erisusi. Nt Mihkel Kunnus kasutab oma artiklites läbivalt mõistet 'võuk' ja 'võugud'.

Vastan siinkohal Faircloughi (2001) küsimusele „Kas esineb ümbersõnastust (ingl *rewording*) või ülesõnastust (ingl *overwording*)?“ Rohkem kui kellegi teise artiklis, esineb Peeter Espaki artiklites läbivalt ülesõnastust, iseloomustamaks üleüldist 'läänemaailma vasakliikumist' ehk '*woke*-ideoloogiat'. Kõige rohkem kasutab Espak eesliidet 'vasak' või omadussõnana „vasakpoolne“. Tema artiklites eesliidtega „vasak“ esinevad sõnatüved on '-liberaal(ne)', '-liikumine', '-valitsuse', '-äärmuslik', '-radikalism', „-propaganda“, „-ülükoolid“, „-ülükoolimaailm“, '-uurija', „-(ultra)progressivistlik“, „-kogukond“, „-meelsus“, „-*woke*'ism“, „-teadus“, „-fundamentalism“, '-jõud', ning ka lihtsalt „vasak“. Omadussõnaga „vasakpoolne“ koosinevad sõnad on „ideoloogia“, „elutunnetus“, „survegrupp“, „meelsus“, „meelsuskond“, '*woke*-vasakpoolne', ning ka lihtsalt „vasakpool(ne/sed)“. Teised (omadus)sõnad on 'globalistlik', 'marksistlik', 'fanaatiline', 'uustotalitarism' jt. Siit nähtub, et Espak raamistab laia amplituudiga nähtusi vasakpoolsena, äärmusliku ja sealjuures ohtlikuna ('radikalism' ja selle analoogid). Oluline on eripalgeliste mõistete kuhjamine, sest kooskasutus loob mulje, et nende sõnade tähendusväljad kattuvad, mida nad aga ei tee. Raamistuse pideva kordamise kaudu rõhutab autor sääraselt sisustatud ähvardavalt ohtliku 'vasak-liikumise' olemasolu.

3.2. Diskursused

Selles alapeatükis annan ülevaate valimi artiklites esinenud kuuest *woke*-diskursustest vastavalt Smith jt (2023) järgi ning täiendan teiste leidudega.

3.2.1. *Woke*-agenda

'*Woke*-ideoloogiat' raamistatakse kui ohtlikku agendat senisele ühiskonnakorraldusele. Mitmetes artiklites on kirjeldatud väidetavat üleüldist ideoloogiliselt korrumppeerunud süsteemi, milles tuleb nn normaalsel inimesel ehk '*woke*-ideoloogiast' mitte indoktrineeritud laveerida. Seda kujutluspilti luuakse mõningate konkreetsete (demagoogiliselt käsitletud) näidete kõrval suuresti emotsionaalsete ja hinnanguliste väidete ja kirjeldustega ning nende mõjuvälja ja leviku liialdamisega, nt:

Olen ise kirjutanud: pole mingit süvariiki (mingi saatanliku salaordu mõttes), vaid on sama [eestlasi „kustutava“] mõtteviisiga inimeste solidaarsus ja koostöö. Nad on kuskil ja kuidagi (kus? kuidas?) omandanud rahvuslust pilkava või lausa jälestava maailmavaate, nad leiavad teisi omasuguseid, nad võtavad neid tööle, nad palkavad õige hoiakuga eksperte, nad edutavad vastastikku üksteist ja koostavad määrusi, korraldusi ning seaduseelnõusid. Lisaks parv keskpäraseid ja argu, kuid väga terava haistmismeelega mutrikesi, kes taipavad kiirelt, keda kummardada, keda karta ja keda kiita. [...] osa ajakirjandusest ujub truult juhtivate ärklejate ja ärkleva maailmavaate (*woke, wokie, wokery*) kiiluvees ning ründab lausa vaistlikult kõike, mis meenutab isamaalisust ja rahvuslust. [...] Niisiis oleme koos kogu läänega olukorras, kus piltlikult öeldes tuleks tuld maha keerata ja seda mõistavad juba paljud, kuid kõik meie institutsioonid, koolid, kultuur ja karjavaim valavad tulle aina uut õli.

(Vahtre, 2021)

Mitmetes artiklites loodi sisuline seos sotsiaalse õigluse liikumise ja marksismi (10 artiklis), kommunismi (kuues artiklis), stalinismi (kuues artiklis) ja/või leninismi (viies artiklis) vahel, moodustades nendest määratlustest erinevaid kombinatsioone. Nt seostatakse stalinismiaegse ajaloo ümber kirjutamise, tsenseerimise ja n-ö sobimatute isikute kultuuriloolisest mälestust kustutamisega varem mainitud *cis*-soolise näitleja transsoolise rolli mängimise eest vabanduse palumist ning originaalset teise nahavärviga tegelastega filmide uusversioonide tegemist (Jefimov, 2022). Ühtlasi leidub argumentatsiooni, et '*woke*-ülikoolides' avaldatava teadustöö kaasaja maailmas relevantse ja kasulikuna näitamiseks tuleb erinevaid vähemusgruppe või sotsiaalse õigluse liikumist fiktiivselt ajaloosse sisse kirjutada, mida võrreldakse NSVL ajal komparteisse astumise või Lenini tsiteerimisega selleks, et „pseudoteaduse“ kõrval ka väärtuslikku teadustööd teha saaks (Espak, 2023b). Ühes '*woke*-vasakpoolsust' kui ohtu käsitlevas artiklis on toodud välja

lühike kõrvallugu, milles kirjeldatakse Venemaal, Iraanis ja Iisraelis toimuvaid julmi kuritegusid (mõrv, laialdane vägistamine) ja totalitaarsete sugemetega poliitilist arengut kui „eetilist allakäiku“, öeldes, et „[ü]ha rohkem näeb eetilist allakäiku ka „ärkvel“ vasakpoolsete seas“ (Žižek, 2022). Antud artikli järgi on 'woke-vasakpoolsed' muutunud üha „autoritaarsemaks ja sallimatumaks“ ning asunud ümber pöörama vanu domineerimise ja rõhumise dünaamikaid, propageerides nüüd „sallivust kõigi seksuaalse ja etnilise identiteedi vormide vastu – peale ühe“, milleks on valged *cis*-soolised mehed, keda väidetavalt kästakse „tunda end süüdi just selle pärast, mis nad on – selle pärast, et nad tunnevad end oma kehas mugavalt“; seda nimetab Žižek nimetusega „*new woke order*“ (Žižek, 2022). Viimases fraasis kajab vastu vandenõuteooria uuest maailmakorrast (*New World Order*).

Asjaolu, et autoritaarsete režiimide all ellu viidavad võikad kuriteod antud artiklis välja on toodud, paneb need kujundlikku võrdlusesse väidetava 'woke-vasakpoolsete' tehtavaga, mis, isegi kui seda pole selgesõnaliselt öeldud, annab lugejale aimu, et sotsiaalse õigluse liikumine võib lõppeda sarnaste julmustega. Eesti kontekstis on aga olulisim aspekt, et luuakse jõuline paralleel totalitaarsete kontrollimeetmetega, mis on meie ajaloolises mälus värsked ja üheselt negatiivse tähendusvarjundiga. 'Vasakpoolsetele' on ette heidetud ka seda, et kui Ameerikas eemaldatakse kolonisaatorite ausambaid, siis Eestis 'kaitsevad' vasakpoolsed kommunismimälestisi: „Nimelt on kaalukas osa „kunstiinimesi“ hoopiski viskunud meie rahva kallal enneolematut genotsiidi ja vallutussõda toime pannud leninistlik-stalinistliku bolševistliku terrori ja kolonialismi territooriumimärgistuste ehk punamonumentide ja punasümbolite kaitsele.“ (Espak, 2022b) Antud diskursuses luuakse võrdusmärk Nõukogude perioodi monumentide ning genotsiidi ja terrori vahele ning süüdistuse rõhutatult emotsionaalne sõnavara demoniseerib loodavat vastast veelgi. Mitmetes artiklites marksismi, kommunismi, stalinismi ja leninismi kombineeritud ja vahelduv kasutus elimineerib nendevahelised potentsiaalsed erinevused, millega luuakse väärseoseid igasuguse vasakpoolse kriitika ja NSVL repressiivse süsteemiga seostatud mõistete vahel.

3.2.2. Autoritaarne *woke*

Autoritaarse *woke*'i diskursus ilmnes uuritavas materjalis mitme väiksema *woke*-diskursuse näol, mistõttu olen jaganud käesoleva alapeatüki omakorda alapeatükkideks.

3.2.2.1. Suur Õde

Autoritaarse *woke*'i diskursuse ühe joone kirjeldamiseks kasutan ma Jüri Liivi loodud allusiooni Suur Õde, mille all peab Liiv silmas Lääne ja Eesti ühiskonnas valitsevat „*incel/woke*/kväärideoloogia“ fašistlikku maailmavaadet, mille kohaselt summutatakse eeskätt teadusmaastikul „lärmitseva ja rumala vähemuse“ ehk '*woke*-ideoloogia' evijate kõrval kõik teised hääled (Liiv, 2023). Nimetus Suur Õde on tõenäoliselt viide George Orwelli düstoopilisele raamatule „1984“, milles valitseva totalitaarse režiimi keskne isikustamata kõikjal olev figuur Suur Vend teostab totaalset tsensuuri informatsiooni ja ööpäevaringset järelevalvet iga ühiskonna indiviidi üle. Eeldatavasti on Liivi otsus asendada 'Vend' 'Õega' torge feminismi suunal. Kasutades Suure Õe allusiooni enda sisustatud *woke*'ist rääkides, viitab ta, et '*woke*-ideoloogia' on paralleelne Orwelli raamatu düstoopilise totalitarismiga, mis on hirmutamise võte. Antud paralleel esineb ka ühes teises valimi artiklis, kus iseloomustatakse 'liberaalset demokraatiat' kui silti „fanaatilise progressivismi“ orwellilikuks „illiberaalse uustotalitarismi või düstoopia“ propageerimiseks (Espak, 2023a). See on ka näide Faircloughi (2001) kirjeldatud intertekstuaalsusest – tekstis viidatakse teistele tekstidele.

Tähelepanuväärne on ka asjaolu, et Liiv on oma kujutatud ideoloogiasse ühendanud nii *woke*'i, kväärid kui ka *incel*'id. Nimetus *incel* on tuletatud sõnadest *involuntary celibate* (tahtevastane tsölibaat) ning märgistab üha kasvavat ülemaailmset liikumist, mille keskmeks on keskmisest rohkemate vaimse tervise probleemidega peamiselt meestest koosneva kogukonna enda tajutud seksuaalsest tõrjutusest tulenev ekstreemne misogüünia ja naistevastane vägivald, sh massimõrvade toime panemine (Sparks jt, 2022). Arvestades, et *woke*-liikumise tuumaks on sotsiaalne õiglus ja diskrimineerimise vastasus, sh feminismi ja LGBT+ õiguste eest seismine, on *incel*'ite maailmavaade sellega täielikus vastuolus. Nende kolme nimetuse kokku ühtseks 'ideoloogiaks' koondamise tulemusena luuakse võrdusmärk *incel*'ite ekstreemse vägivalla ja sotsiaalse õigluse liikumise vahel, luues demoniseeritud kujund suurest ohtlikust vastasest. See on demagoogiline õlgmehikese loomise võte.

3.2.2.2. Tsensuur

'*Woke*-agendat' sisustatakse kui suuremahulist ideoloogilist jõudu, mis kehtestab tsensuuri sõnavabaduse üle. Konkreetseks näiteks on toodud sõna „neeger“ eemaldamine kunstiteoste pealkirjadest (Espak, 2022b), kuid on kirjeldatud ka üleüldisemalt väidetavat arvamusevabaduse kadu teaduses, nt ei avaldatavat vähemusi soosivate silmakirjalike poliitikate tõttu enam nii lihtsalt

valgete meeste teadusartikleid (Espak, 2022b) ning „teadusraha saamine on täiesti lootusetu“ kui meeskond ei koosne eranditult naistest, selle hulgas pole mõnda „transseksuaali“ (Liiv, 2023) või kui ei kirjutata projektidesse „globaal-ideoloogiliselt sobivaid märksõnu“ (Vaino, 2022).

Kuna tsensuuri kui repressiivse riigorganisatsiooni poolt läbi viidavat kontrolli meedia ja sõnavabaduse üle sotsiaalse õigluse liikumise puhul meil ühiskonnas ei toimu, on 'tsensuur' siinkohal laetud termin. Kuigi rassistlike sõnade ära jätmist või välja vahetamist neutraalsemate vastu võrdsustatakse tsensuuriga, on säärase muudatuste näol pigem tegemist institutsioonisisese kokkuleppelise praktikaga, millele aluseks olevad ja kuraatorite otsuseid mõjutavad ühiskondlikud normid ja hoiakud on ajas muutuvad. Kõnealuste artiklite avaldamine laiatarbemeedias pigem näitab, et antud autoritel on siiski vaba voli väljendada oma mõtteid avalikult tsensuurivabalt.

3.2.2.3. Tühistamiskultuur

Peale tsensuuri sisustatakse autoritaarset *woke*'i ka 'tühistamiskultuuri' mõistega. 'Tühistamiskultuuri' defineerib Maarja Vaino kui „aktiooni, mille käigus kutsutakse kedagi massiliselt hukka mõistma/boikoteerima/häbistama, mistõttu ta kaotab avalikkuse ees oma maine, mõju ja positsiooni ühiskonnas“, mis olevat veel hiljaaegu olnud „igati kohane viis ajalooline õiglus maksma panna“ (Vaino, 2022). Definiitsiooni esimene pool on sisuliselt õige, kuid teine pool väljendab negatiivset hoiakut enda kujutatavate 'tühistajate' suunal. Teised autorid kirjeldavad 'tühistamiskultuuri' ilmingutena nt töökaotust naiskolleegi kohta nalja viskamise eest (Liiv, 2023), *cis*-soolise näitleja avalikku vabandust transsoolise rolli mängimise eest (Jefimov, 2022), valgetest meestest kirjandusklassikute 'tühistamist' (Kunnus, 2021), teadlaste nende '*woke*-ideoloogiast' erinevate arvamuste ja kriitika pärast vallandamist (Ehala, 2024b), kommunistlike monumentide teisaldamist (Epnor, 2022), kuigi seda näevad mõned teised autorid jällegi vajaliku sammuna (Espak, 2022b; Vaino, 2022). 'Tühistamissurve' alget nähakse enamasti nii Eesti kui ka välismaa '*woke*-liikujate', vasakpoolse või 'progressivistliku' teadlas- ja üliõpilaskonna seas ning ajakirjanduses.

3.2.2.4. Vägivaldsus

Autoritaarse *woke*'i diskursusse kuulub ka vägivaldsuse aspekt. Sotsiaalse õigluse liikumist nähakse kui midagi ekstreemset ja revolutsioonilist, manades ette kujutluspildi rahvamassidest „mõnd kuju või monumenti *woke*-liikumise stiilis tiiki uputamas või puruks peksmas“ (Vaino,

2022). Nn *woke*-inimesi nimetatakse ka „*woke*-sõdalasteks“ ja „pühasõdalasteks“ (Stomakhin, 2021) või 'sotsiaalse õiguse sõdalasteks' (Kunnus, 2022a). *Woke*'i seostamine ususõdadega rõhutab selle väidetavat fanatismi ja loob ka ehk kaudsemalt paralleeli islamiäärmuslusega (vt pt 3.2.3. Religioosne *woke*). Huvitav on ära märkida, et Kunnus kasutas siin sõna 'õigus', mitte 'õiglus', mis juhul, kui see polnud trükiviga, kannab endas '*woke* kui õiguse taga ajamine' raamistust, vastandudes õigluse püüdele. Antud vastandus on aga Eesti tüviteksti „Tõde ja õigus“ üks keskne teema, mistõttu võib eeldada, et see resoneerub lugeja kultuuritaju kaudu tema eestlaslike väärtustega ja seab sotsiaalse õigluse liikumise kiuslikku Pearulikku valgusesse. See on samuti näide Faircloughi (2001) kirjeldatud intertekstuaalsusest – tekstis viidatakse (siinkohal kaudselt) teistele tekstidele.

Levinud on ka muud vägivaldsusele ja sõjalisusele viitavad sõnad ja kõnekujundid nagu 'ründama', '(välis)rünnak', '(vastu) võitlema', 'lahing'. Vägivaldsuse raamistuse kasutamine on selge näide sotsiaalse õigluse liikujate kui '*woke mob*'i ehk '*woke* jõuguna' kujutamisest, mille kaudu inimesi demoniseeritakse ja liikumist diskrediteeritakse.

Woke'i kui agenda ja autoritaarse jõu (tihti emotsionaalsuse kaudu) raamistamine on üks tugevamaid *woke*-diskursuse läbivaid jooni, mis on otsesemal või kaudsemal viisil esindatud enamikes negatiivse raamistusega artiklites. *Woke*'i tsenseerivaks, tühistavaks ja vägivaldseks ideoloogiaks nimetamine ning rohkemal või vähemal määral (enda sisustatud) sotsiaalse õigluse liikumise väljamõeldud ja/või utreeritud stsenaariumide kirjeldamine annab mõistele '*woke*-ideoloogia' ülalkirjeldatud halvaendelise ja ähvardava tähenduse. Seega võib öelda, et uuritavates artiklites loodavas *woke*-diskursuses kujutatakse sotsiaalse õigluse liikumist suuresti vastavalt Smith jt (2023) uurimusest leitud autoritaarse *woke*'i diskursusega.

3.2.3. Religioosne *woke*

Woke-diskursuses raamistatakse sotsiaalse õigluse liikumist peale autoritaarsuse prisma ka religiooni ja usu(fanatismi) prisma. See ilmneb nimetustest nagu „pühasõdalased“ (Stomakhin, 2021) ja 'Eesti progressivistlik riigiusund' (Espak, 2024). Kliimaaktivismile väideti olevat lisandunud 'spirituaalne-religioosne mõõde' (Espak, 2022c), mida järgivad ökosõdalased (Miks, 2024).

Mitmetes artiklites on sotsiaalse õigluse liikumist seostatud ka islamiga (Espak, 2022c). Sellele viitab sõna 'pühasõdalased', millel puudub eestikeelne alge. Nimelt eesti keeleruumis käsitletakse

keskaegseid ristiusu levitamise retki kui ristosõdu ja selles osalejaid kui ristosõdijaid. Eesti Keele Instituudi keelenõuandla defineerib sõna 'pühasõdalane' kui ususõdalane, eriti džihaadivõitleja („Eesti...“, s.a.). 'Pühasõdalane' tuleb inglise keelsest sõnast *holy warrior*, mida hakati Eestis eelmise kümnendi keskpaigas kasutama islami terroristide üldnimetusena. Kasutades antud terminit sotsiaalse õigluse eest seisjate nimetamiseks, luuakse sellega antud osapoolle automaatselt ekstremistliku terroristi foon. Teatavasti ei peeta üldiselt terroristidega läbirääkimisi ning arvestades USA üle 20 aastat väldanud terrorivastast sõda (*war on terror*), võib see artikli lugejale juba eos luua tõrjuva hoiaku sotsiaalse õigluse liikujate suhtes.

Peale eelmainitud nimetuse on loodud ka teisi. Martin Ehala kasutab mõistet „islamo-*woke*“, mille all mõistab ta progressiivsete '*woke*-vasakpoolsete' ja islamiusuliste vahel tekkivat solidaarsust, eriti 2023. aasta Hamasi terrorirünnakule laiaulatusliku sõjalise vasturünnaku teinud Iisraeli vastaste meeleavalduste valguses (Ehala, 2023b, 2024c). Ehala arvates saab Ameerikas „Hamasi toetuseks“ 'mõllavate *woke*-noorte ravimiks' Donald Trump (Ehala, 2023a) ning Euroopas parempopulistlikud ja rahvuskonservatiivsed erakonnad, millest viimast olekski Euroopale „hädasti vaja“ (Ehala, 2024c).

Siit ilmneb ka vastus Faircloughi (2001) küsimusele „Milliseid metafoore kasutatakse?“ – kasutades sõdalaste metafoore sotsiaalse õigluse eest seisjate kohta ning raamistades liikumist läheneva sõjaohuna esiteks dehumaniseerib sotsiaalse õigluse liikujaid, teiseks tekitab lugejas hirmu, mis kaugendab teda käsitletavast nähtusest ning kolmandaks raamistab selle eos kui vastasseisu, millele on ainult üks vastus – enesekaitseks vastu võidelda. Mihkel Kunnus aga pole otseselt kasutanud pühasõdalase metafoori, vaid on 'võuklust' ja kvääraktivismi mõtestanud läbi stalinistliku 'inimsuse religiooni' kontseptsiooni, mille tänapäevaseks radikaalseks võrseks ta neid peab (vt NSVL seostest rohkem pt 3.2.1. *Woke*-agenda) (Kunnus, 2022b).

3.2.4. Nõrk *woke*

Sotsiaalse õigluse liikumist on mõningal määral sisustatud ka nõrkuse raamistuse kaudu, kuigi oluliselt vähem kui autoritaarse ja religioosse raamistuse kaudu. Sotsiaalse õigluse eest seisjaid kujutati ebarealistliku ja lühinägeliku maailmapildi evijatena, kes „Dostojevski idiotide“ kombel „lääne ülikoole lammutavad“ (Kunnus, 2021). Esines ka autoritaarse ja nõrga *woke*'i diskursuse sünteesi: „agressiivsele õrnahingelikkusele ja autoritaarsele kaastundele“ (Kunnus, 2022a). Teine näide on: „[...] seinamaalingu kriitikud saavad kiiresti kaela *woke*-sildi ja lennutatakse 'poliitkorrektsete' prügimäele, kes on elu ebaõigluse suhtes lihtsalt 'liiga tundlikud'.“ (Võsumets,

2021) Viimasest näitest nähtub ka asjaolu, et artiklites, mis ei väljenda otsest *woke*-vastasust, esineb *woke* enamasti siiski negatiivse määratlusena (vt pt 3.2.6. *Woke*-vastane agenda ning *woke*'i sarkastiline kasutus).

3.2.5. Teadlik *woke*

Vaatamata artiklite peamistele halvustavatele järeldustele *woke*'i osas, leidus mõningates artiklites tulenevalt mõiste võõrapärasusest selle tausta seletavaid lühikesi lõike, mis andsid *woke*'i ajalugu ja tänapäevast kasutuskonteksti enamasti neutraalselt edasi. Need olid pealkirjastatud tavaliselt stiilis *à la* „Mis on *woke*?“. Säärased lühiselgitused on Smith jt (2023) kirjeldatud teadliku *woke*'i diskursuse ilmingud.

Üksikutel juhtudel esines ka mõiste *woke* positiivne käsitlus. Postimehes ilmunud Peeter Espaki artikli „*Woke*-ideoloogia ja tsensuur kammitsevad vaba maailma“ juurde on paigutatud minirubriik „KOMMENTAAR“ pealkirjaga „*Woke* on midagi enam kui poliitiline noor inimene, hashtag või trend“, milles autor Afrin Ahmed (konteksti autori isiku kohta ei anta) selgitab *woke*'i inimlikku olulisust tema enda elus. Paistab, et tegu on blogipostituselaadse kirjatükiga (148 sõna), mis on artiklisse tasakaalustuseks pandud. Antud kaks lõiku aga ei paku lugejale ühtki sisulist ja kriitilist argumenti, mis Espaki väidetele vastu astuksid, vaid väljendab konkreetse inimese vaadet selle osas, mis on *woke* ja millist rolli *woke*-inimesed tema elus mängivad. Seetõttu ei saa öelda, et tegu oleks päriselt tasakaalustamise püüdega, kuna teisele kaalukausile asetatud tekst ei kannu sisuliselt samalaadset raskust. Samas on ka arusaadav, et kuna adekvaatne sotsiaalse õigluse liikumise poolt argumenteeriv tekst oleks tõenäoliselt antud kommentaarist oluliselt pikem, otsustati ruumi puudusel valida emotsionaalne tekst, mis lühemalt mõtet edasi annab. Eri vaadete tasakaalustatuse aspekti osas mainin, et ühe Postimehe paberlehes avaldatud Mihkel Kunnuse *woke*'i kriitiliselt käsitleva artikli (Kunnus, 2023b) kõrvale on asetatud lühem, kuid sisukas abieluvõrdsust positiivselt käsitlev artikkel (Nõgisto, 2023), milles küll ei ole mainitud mõistet *woke*, kuid mis maailmavaateliselt seda esindab. Seega maailmavaadete tasakaalustatud esituse püüdeid vaadeldavas materjalis mingil määral leidub.

Mõiste *woke* neutraalset kasutust esineb natuke rohkem kui positiivset, kuid kaugelt vähem kui negatiivset kasutust. Enamjaolt leidub neutraalset sõnakasutust *woke*'i kui sotsiaalse õigluse liikumise mainimisel, markeerimaks konkreetseid sotsiaalse õigluse liikumise aspekte. Sellistel puhkudel *woke*-diskursust otseselt ei sisustatagi, mistõttu järeldan selle neutraalset kasutust. Esineb ka artikkel „Henri Kõiv: kes või mis on *woke*?“, kus autor annab üldiselt hoiakuteta pikema

ülevaate sotsiaalse õigluse liikumise ajaloost ja *woke*-diskursusest tänapäeval (Kõiv, 2021). Nimetatud artikkel on kõige tabavam teadliku *woke*'i diskursuse näide, kuna selles on teadvustatud ja selgitatud mõiste *woke* kõiki diskursiivselt olulisi aspekte, nagu mõiste ajalugu ja esialgne tähendus, mõiste kaaperdamine ja tänapäevane halvustav kasutus ning pole enamasti juurde lisatud hoiakuid.

3.2.6. *Woke*-vastane agenda ning *woke*'i sarkastiline kasutus

Valimis esineb ka üksikuid artikleid, mille autor positioneerib end tekstis sotsiaalse õigluse liikumise pooldajana ja/või *woke*-vastaste vastu, kuid kasutab ikkagi mõistet *woke* (sarkastiliselt) halvustavalt, viidates selle n-ö teadatundud negatiivsele tähendusele. Sellistel puhkudel sisustati *woke*'i läbi nõrkuse või autoritaarsuse raamistuse. Teadvustatud negatiivse konnotatsiooni tõttu on sarkastiline mõistekasutus *Woke*-vastase agenda diskursuse ilming.

Juba mainitud näide säärasest sõnakasutusest on: „[...] seinamaalingu kriitikud saavad kiiresti kaela *woke*-sildi ja lennutatakse 'poliitkorreksete' prügimäele, kes on elu ebaõigluse suhtes lihtsalt 'liiga tundlikud'.“ (Võsumets, 2021) Siin on näha ka mõiste 'poliitkorrektsus' kasutust jutumärkides, mis on siinkohal samuti ironia marker. Mõiste sarkastilist käsitlust esines ka artiklis, mis kirjeldas Walt Disney filmi „Väike merineitsi“ uues versioonis algselt valgenahalise peategelase asendamisest mustanahalise peategelasega: „Inimesi vihastas traditsiooni lõhkumine, kultuurimälust ülesõitmine, ajaloo vägistamine – „merineitsi ei saa olla mustanahaline!!!“ –, ja kõik seetõttu, et liberastide Hollywood tahab võimalikult *woke* olla.“ (Nestor, 2022) Sarnaselt kasutatakse mõistet *woke* artiklis, mis lahkab nn tühistamiskultuuri diskursust kui retoorikavahendit lausetega „*woke*-liberaalid ei lase koomikutel rahus elada jne jne“ ning „nn *woke*-liberaalide jt funktsionaalsete õlgmehikeste“ (Tammjärv, 2023). Selles artiklis esineb *Woke*-vastase agenda diskursus (kuigi keskendudes otsesemalt 'tühistamiskultuurile'), mille kohaselt artikli autor kirjeldab konservatiivide praktikat kasutada 'tühistamiskultuuri', '*woke*-liberaalide' ja stigmatiseerivat 'liberastide' silte funktsionaalsete õlgmehikestena, et kritiseerituna „1) tähelepanu tegelikelt probleemidelt kõrvale nihutada, 2) end ohvrina näidata ning 3) uusi toetajaid leida“ (Tammjärv, 2023). Näide sarkastilise *woke*'i kasutusest on ka *woke*'ist kui ülepaistatud hirmust rääkimine: kasutades väljendit „miks on inimeste silmis loodud keegi *woke*-tont“ seisab artikli üks intervjuueeritavatest vastu väitele, nagu oleks *woke*-aktivistide filmimaailmas vähemusgruppi kuuluvate näitlejate eest seismist õige nimetada ajaloo ümberkirjutamiseks (Jefimov, 2022).

JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Minu bakalaureusetöö eesmärk oli *woke*-diskursuse sisustamise analüüs Eesti ajakirjandusartiklites. Soovisin teada, mis tähenduses ja millise konnotatsiooniga seda konkreetset mõistet kasutatakse, millised on mõiste kollokatsioonid ja milliseid kaastähendusi nendega luuakse, missuguseid mõiste eestikeelseid vasteid kasutatakse ja luuakse, kes mõistet kasutavad ning mida on välismaisest *woke*-diskursusest Eesti ajakirjandusse üle võetud.

Lähtudes Smith jt (2023) *woke*-diskursuste kategooriatest, leidsin, et Eesti ajakirjanduses esineb kuus *woke*-diskursust erineval määral:

- *Woke*-agenda – palju
- Autoritaarne *woke* – väga palju
- Religioosne *woke* – palju
- Nõrk *woke* – väga vähe
- Teadlik *woke* – väga vähe
- *Woke*-vastane agenda – väga vähe

Nendest peamised on *woke*-agenda, autoritaarse *woke*'i ja religioosse *woke*'i diskursused. Analüüsi tulemustest on näha, et mõistet *woke* kasutatakse ülekaalukalt halvustavas tähenduses, isegi kui autori seisukoht on sotsiaalse õigluse liikumist pooldav. See annab tunnistust asjaolust, et *woke* ja selle ümber loodav diskursus on Eestisse jõudnud juba kaaperdatud kujul. *Woke*'i kui süsteemse rassismi ja hiljem ka soo ja seksuaalvähemuste diskrimineerimise vastu võitlemise tähendus on asendunud. Mõistet *woke* kasutatakse nüüd peamiselt halvustavalt, tähistamaks Läänelikku, liberaalset, vasakpoolset, äärmuslikul kujul marksistlikku ideoloogiat ja agendat ning ekstreemsel kujul 'pühasõdalase' nimetuse kaudu terroristlikku liikumist. Mõistet *woke* relvastatakse samuti üsna sarnaselt välismaal toimuvale, kasutades seda (selle kaaperdatusse tõttu laia tähendusega) paljudel erinevatel juhtudel endale ebameeldiva või -sobiva nähtuse või grupi stigmatiseerimiseks ja diskrediteerimiseks. Enamasti on selle nükke eesmärgiks vastaspoolt ehk kujundlikku Neid sõnavabaduse tsenseerimises ja väidetavale '*woke*-ideoloogiale' mittevastavate inimeste nn tühistamises. Säärane relvastamine toimub ka välismaises *woke*-diskursuses.

Tervet diskursust iseloomustab laialdane laetud väljendite kasutamine ja suuremahuline hinnanguliste väidete esitamine, mis rõhutatult emotsionaalsete kujunditega loovad moonutatud,

ülepaisutatud ja demoniseeritud pildi kujundlikust Nendest. Siinkohal saab ka vastata Faircloughi (2001) küsimusele „Kas esineb sõnu, mille eest või vastu ideoloogiliselt võideldakse?“ *Woke* koos selle kollokatsioonidega '-liikumine', '-ideoloogia' ja '-kultuur' ning seonduvad mõisted 'vasak(poolne)', 'tsensuur' ja 'tühistamiskultuur' on kõik antud ideoloogilises võitluses kasutusel olevad ideoloogiliselt laetud terminid.

Nagu ülaltoodud välismaistes uuringutes kirjeldatud, on *woke*-inimeste ehk sallivuse eest seisjate kui sallimatute 'tühistajatenä' kujutamine sõnavabaduse relvastamine, mille eesmärk on pöörata fookus diskrimineerivatelt tegudelt või sallimatutelt sõnavõttudelt sellele suunatud kriitika õigsusele. Efektiivne viis endavastast kriitikat diskrediteerida, on kasutada stigmatiseerivaid silte, millest *woke*, tühistamine, tsensuur jt *woke*-diskursuses käsitletavat laetud terminid on tänapäevases kultuurisõjas ühed elujõulisemad.

Eesti *woke*-diskursuses ehk analüüsitavares artiklites on aga reaalselt tühistamise vastast enesekaitset või kellegi teise nn tühistatu eest välja astumine teema ulatuslikkusega üsna vähene. Kui räägitakse tühistamisest, räägitakse sellest tihti 'valge (keskealise heteroseksuaalse) mehe' „tühistamise“ võtmes ja tegu omistatakse enamasti üldisele või umbisikulisele nähtusele või entiteedile, nagu nt teadus, Lääs või „sookonveier“ (Mutt, 2023). Harvem ka arutatakse seda konkreetsete mineviku, välismaa või Eesti näidete varal. Ehk tühistamine on teema, aga nähtavat alust selleks napib. Seda kinnitab ka asjaolu, et kuigi Eestis on lahvatanud mitu nn tühistamiskandaali (Pung, 2022; Vallimäe, 2023), ei paista olevat inimesi, kes n-ö päriselt ära tühistatud on ehk inimesi, kes oleksid **ebaproportsionaalse** avaliku hukkamõistu tagajärjel kannatanud tõsist pikaajalist sotsiaalset, varalist ja psühholoogilist kahju ehk tõrjutud ühiskonnaelust välja, kaotanud töö või saanud nn tühistajate ahistamise osaliseks (Feministeerium, 2022). Nagu Maia Tammjärv ütleb: „Eestis pole muide nähtavasti kombeks „tühistada“ isegi ahistajaid ega naisepeksjaid, ainult pedofilia paistab avalikus arvamuses suuremat ebamugavust tekitavat.“ (Tammjärv, 2023)

Eesti ajakirjanduses puuduvad kaks Smith jt (2023) välja toodud *woke*'i diskursust – Korporatiivne *woke* ja Privilegeeritud *woke* – tõenäoliselt sellepärast, et rassiliste vähemuste ja LGBT+ inimeste diskrimineerimisvastase ja kaasamisfookusega sotsiaalse õigluse liikumised pole Eesti ühiskonnas olnud siiani kuigi nähtavad. Senimaani on avalikkuses kõlapinda leidnud vaid üks säärane aktsioon – Telia korraldatud Baltic Pride konverents 2023. aastal, mis sai üldiselt vähe kajastust, kuid siiski ajendas konservatiivses väljaandes Uued Uudised üleskutse boikotiks (Uued Uudised, 2023). Kuni

rohkem Eesti ettevõtteid ei hakka enda identiteeti sotsiaalse õigluse võitlusega seostama, ei ole ka ajakirjandusel põhjust *woke*'i korporatiivsuse ja *woke-washing* teemat käsitleda.

Mõiste *woke* tugev stigmatiseeriv konnotatsioon ei jäta palju lootust selle n-ö tagasi võtmiseks (*reclaim*). Kuna korpusanalüüsis tuli välja vaid mõned üksikud *woke*'i neutraalselt käsitlevad artiklid, annab see mõista, et sotsiaalse õigluse liikumisest positiivses võtmes rääkides mõistet *woke* ei kasutata, mis viitab sellele, et *woke*'i asemel võidakse kasutada mingeid teisi, mitte kaaperdatud sõnu. Kuna sissejuhatuses välja toodud intervjuus on näha progressiivse maailmavaatega noorte minimaalset valmisolekut seda enda identiteedi väljendamiseks kasutada, oleks selle sõna tagasi võtmine potentsiaalselt võimalik vaid säärase avalikult aktiivsete organisatsioonide eestvedamisel, mis apelleerivad oma auditooriumi valmisolekule sellega kaasa tulla. Sellisel juhul aga töötab protsess olla vaevarikas, sest konservatiivsete sõnavõtjate loomingulisus ja emotsionaalsus antud sõna ja selle ümber oleva tugeva negatiivse diskursuse loomisel ja (ära) kasutamisel on märkimisväärne. Raske on ette kujutada, kuidas *woke*'i sisse juurdunud negatiivset konnotatsiooni muuta, eriti kuna Eestis pole see kunagi olnud positiivse tähendusega sisustatud. Kuigi säärane terminite negatiivsete konnotatsioonidega seostamise protsess võib üha lõpmatuseni kesta, on meil siiski vaja leida uued ühised sõnad, millega ühiskondlikku debatti edasi viia.

Kuna *woke*-diskursust on Eestis hakatud looma selle tekkimisest peale, kujutades mõistet *woke* stigmatiseerivalt ja sotsiaalse õigluse liikumist halvustavalt, isegi demoniseerivalt, on sotsiaalse ebavõrdsuse vastased vaated juba eos teataval määral naeruvääristatud. See teeb keerulisemaks sotsiaalse õiglusega tegelemise eelkõige selle ühiskonda polariseerivates küsimustes, nagu LGBT+ õigused. Selline protsess loob ka laiemalt ühiskondlikku debatti pärssiva kliima, millest tulenevalt võib kahaneda inimeste avatus sotsiaalsest solidaarsusest rääkida ja valmisolek selle eest välja astuda.

Uuritud artiklites esinenud *woke*'i suhtes negatiivselt häälestatud ekspertideks nimetatute seatud *woke*-diskursus paistab olevat pigem normatiivselt konservatiivne. Mõned autorid väljendasid konservatiivseid seisukohti selgesõnalisemalt (Ehala, 2024c; Espak, 2022b; Miks, 2024; Stomakhin, 2021; Vahtre, 2021), kuid enamikes negatiivse häälestusega artiklites ilmnes see tugeva vastuseisu näol liberalismile ja/või 'vasakpoolsusele'. Kuigi selgitasin pt 1.4. problemaatikat, mis kaasneb liberalismi ja konservatismi ühele teljele panemisega, on selge, et Eesti üldsuses on antud vastandus kanda kinnitanud. Seetõttu võib eeldada, et enamjaolt tulenevad tugevad liberalismivastased arvamused konservatiivse maailmavaate lähteilt. Samas ei saa

vaid antud materjali põhjal põhjanevaid järeldusi teha ei valimi kui terviku kohta ega üldistada saadud tulemusi laiemalt Eesti ajakirjandusele.

Töö tulemuste kitsaskohad, rakendusvõimalused ning ideed edasisteks uurimusteks

Bakalaureusetöö kitsaskohad on selle valimi piiratus, mistõttu on see (mittetaotluslikult) tugevasti negatiivse häälestatusega. Pole välistatud, et eksisteerib laialdasemalt sotsiaalselt õiglust ka positiivselt raamistavaid tekste (nt Vallimäe, 2020), kuid sellisel juhul kasutatakse sotsiaalse õigluse määratlemiseks teisi mõisteid, mistõttu need artiklid praeguse töö valimi koostamise kriteeriumitega – sõnaotsing mõistega *woke* platvormil Station.ee, Google’is ja meediaportaalide veebilehtedel – välja ei tule. Otsustasin piirata valimi moodustamise aluseks võetavaid otsingusõnu mõistega *woke*, kuna olin huvitatud konkreetselt selle sõna sisustamisest ja konnotatsioonist, et kaardistada selle kasutuskonteksti Eestis ning luua paralleel täpselt sama otsingusõna kasutanud rahvusvahelistele uuringutele. Valimi artiklid koosnevad suuresti arvamusedartiklitest, kus *woke*’i sisustamine on selgesõnalisem ja värvikam kui uudislugudes. Artiklid, kus *woke*’i põgusalt mainiti ja sellel pikemalt ei peatunud ning ei sisustatud või sisustati vähesel määral, olid enamjaolt intervjuud, mis jäid valimist välja intervjuu analüüsi spetsiifikast tulenevatel põhjustel. Tasakaalustatuma valimi koostamiseks oleks vaja läbi töötada kogu viimaste aastate ajakirjandus, leidmaks, mis sõnadega täpselt sotsiaalse õigluse liikumisest positiivses võtmes räägitakse. Neid määratlusi võiks arendada lähtudes fraasidest nagu nt ’sotsiaalse õigluse liikumine’, ’Black Lives Matter’, ’George Floyd’, kuid see ei oleks täielikult usaldusväärne, kuna mõningad määratlused võivad siiski tabamatuks jääda. Ühtlasi, nagu ilmneb ülaltoodud välismaistest uuringutest, on *woke*’i tähendust selle konnotatsiooni ja kasutuskonteksti muutuse kaudu suuresti moonutatud, mis tähendab, et *woke* kui kontseptsioon sellisena, nagu seda reaalselt sisustatakse ja kasutatakse, ei ühti enam Black Lives Matter liikumisega. Oma töös soovisingi ma teada saada justnimelt seda, millega *woke*’i eelnev(ad) tähendus(ed) on asendunud.

Bakalaureusetöö tulemusi saab rakendada mitmel viisil. Kuigi *woke*’i vähene kasutus positiivsetes kontekstides näitab, et mõiste halvustavast konnotatsioonist ollakse teadlik, võiksid töö tulemused aidata ajakirjanikel selgemalt teadvustada mõiste *woke* halvustavat konnotatsiooni ning selle kasutamist vältida, et mitte taasluua stigmatiseerivalt sisustatud *woke*-diskursust. Selle asemel võiks kasutada väljendeid nagu ’sotsiaalse õigluse liikumine’, ’sotsiaalne teadlikkus’, ’struktuurse ebavõrdsuse teadvustamine’, ’tundlikkus rassilise eelarvamuse ja diskrimineerimise suhtes’. Üldisem mõiste ’sallivus’ on samuti *woke*’i tuumale lähedane, kuigi see sõna on omandanud

samuti negatiivsema konnotatsiooni eelmise kümnendi alguses peetud nn sallivusdebattide ajal. Leidsin oma keelekorpusepõhises lühianalüüsis, et kuigi 'sallivust' kasutati mõningal määral halvustava mõistena, esines see enamasti siiski positiivses kontekstis, mistõttu see võiks leida kasutust sotsiaalse õigluse põhimõtetest rääkimisel (Mets, 2024). Ühtlasi annavad töö tulemused selgema pildi *woke*'i tagasi võtmise (*reclaiming*) vähesest potentsiaalst, mis on oluline info Eesti praegustele ja tulevastele sotsiaalse õigluse eestvedajatele.

Edasised uurimistööd antud teemal võiks uurida intervjuerimise kaudu nt seda, mida need, kes käsitletud arvamusartiklites *woke*'i kuidagimoodi sisustasid, ise seda valikut selgitaksid ja kuidas enda maailmavaadet defineerivad. Alternatiivselt võib uurida, missuguste sõnade või väljenditega kutsutakse Eestis sotsiaalse õigluse liikumist üleüldiselt, eriti sotsiaalse õigluse liikujate endi poolt. Kuna käesolev töö keskendus vaid mõistele *woke*, ei anna töö tulemused ammendavat pilti selle liikumise tervikliku käsitlemise ja sisustuse kohta. Uurida võiks ka seda, missuguseid mõisteid peale *woke*'i ja 'poliitkorrektsuse' on Eesti kontekstis kaaperdatud (ja relvastatud), et veelgi rohkem kaardistada populismi toimetehhanisme ja retoorika võtteid Eesti avalikus diskursuses. Võrrelda võiks ka *woke*'i ja poliitkorrektsuse esinemismustreid, kuna mõisted paistavad esinevat samas kontekstis.

KOKKUVÕTE

Woke kui teadlikkus süsteemsest rassismist ja võitlus sotsiaalse ebaõigluse vastu on viimase 15 aasta jooksul läbinud tähenduse kardinaalse muutuse. Black Lives Matter meeleavaldustega peavoolu meediasse jõudnud mõiste *woke* on viimaste aastate konservatiivpopulismi leviku valguses kaaperdatud ja relvastatud, st sellele on omistatud sotsiaalse õigluse eest seisjaid stigmatiseeriv tähendus ning mõistet on eeskätt Suurbritannia poliitikute ja meediaväljaannete poolt hakatud kasutama sotsiaalse õigluse eest seisjate demoniseerimiseks ja liikumise diskrediteerimiseks. Mõiste *woke* relvastamise kaudu on võimalik õõnestada kriitikat diskrimineerivate sõnavõtude ja tegude suhtes, kujutades seda kombinatsioonis 'tühistamiskultuuriga' sõnavabaduse piiramisena.

Kuna äärmuskonservatismi tõusu on märgata ka Eestis, otsustasin analüüsida, kuidas sisustatakse mõistet *woke* Eesti ajakirjanduses. Soovisin teada, mis tähenduses ja millise konnotatsiooniga seda mõistet kasutatakse, millised on mõiste kollokatsioonid ja milliseid kaastähendusi nendega luuakse, missuguseid mõiste eestikeelseid vasteid luuakse ja kasutatakse, kes mõistet kasutavad ning mida on välismaisest *woke*-diskursusest Eestis loodavasse *woke*-diskursusesse üle võetud. Selleks viisin läbi kriitilise diskursusanalüüsi väljaannetest Postimees, Eesti Ekspress, Eesti Päevaleht ja Õhtuleht ning ERRist leitud artiklitega, milles esines mõiste *woke*. Valimist jätsin välja intervjuud, ainult välismaise fookusega artiklid ning refereerivad artiklid, milles ei antud mõistele *woke* autoripoolset hinnangut. Analüüsis kasutasin Norman Faircloughi (2001) ja Teun van Dijk (1993) kriitilise diskursusanalüüsi lähenemisi ning Smith jt (2023) uuringu tulemusel leitud *woke*-diskursuste kategooriaid.

Analüüsist nähtus, et uuritavates artiklites sisustatakse mõistet *woke* kuue diskursuse kategooria kaudu. *Woke*-agenda, Autoritaarne *woke* ja Religioosne *woke* on peamised valimis esinevad diskursused ning Nõrk *woke*, Teadlik *woke* ja *Woke*-vastane agenda esinevad valimis vähesel määral.

***Woke*-agenda** – Nn *woke*-ideoloogiat raamistatakse kui ühiskonda (iseend seestpoolt) õõnestavat ohtlikku ideoloogilist agendat, millel on tugevad seosed marksismi ja selle eri vormidega. 'Woke-ideoloogiat' sisustatakse kui valge *cis*-soolise mehe ühiskondlikku diskrimineerimist.

Autoritaarne *woke* – *Woke*'i sisustatakse kui autoritaarsust mitme eri alamdiskursuse kaudu. Suure Õe allusiooni kaudu omistatakse 'woke-ideoloogiale' totalitaarse ühiskonnakorralduse

tähendus. *Woke*'i sisustatakse laialdaselt ka tsensuuri mõiste kaudu, väites, et '*woke*-ideoloogia' piirab sõnavabadust. Viimasega on seotud ka *woke*'i ja nn tühistamiskultuuri vahele paralleeli tõmbamine. *Woke*'i raamistatakse samuti kui vägivaldset liikumist, kasutades sõja kujundeid ja kujutades sotsiaalse õigluse liikujaid seeläbi kaudselt vihase '*woke* jõuguna'.

Religioosne *woke* – *Woke*'i raamistatakse (fundamentalistliku) religiooni prisma kaudu, kasutades 'pühasõdalase' ja 'islamo-*woke*' määratlusi.

Nõrk *woke* – Sotsiaalse õigluse eest seisjaid kujutatakse naiivse, ebarealistliku ja lühinägeliku maailmapildi evijatena.

Teadlik *woke* – *Woke* on teadlikkus süsteemsest ebavõrdsusest ja võitlus süsteemse rassismi ja diskrimineerimise vastu. Antud diskursus esineb üksikutes mõiste definitsiooni ja ajalugu selgitavates lühikestes lõikudes, mis on mõeldud lugejale neutraalselt konteksti pakkuma, ning ühes täielikult *woke*'ile keskenduvast artiklist.

***Woke*-vastane agenda** – *Woke*'i nähakse kui kaaperdatud mõistet, mida konservatiivsed jõud sotsiaalse õigluse liikumise vastu ära kasutavad. Antud diskursuse raames esineb tihti mõiste (sarkastiliselt) halvustavat kasutust, vaatamata autori potentsiaalsele positiivsele hoiakule sotsiaalse õigluse liikumise suhtes.

Analüüsitavates artiklites on ilmne tugev sisegrupi ja välisgrupi vastandus, mille kohaselt defineeritakse kujundlikku Meid implitsiitselt peamiselt kujundlikule Nendele vastandumise kaudu. Kujundlikku Meid sisustatakse kui mitte-ideoloogilist vasakpoolsuse, (võlts)liberalismi ja Lääne vastu seisvat gruppi, kes on valgete (heteroseksuaalseteks) meesteks olemise tõttu kujundliku Nende '*woke*-ideoloogia' ohvrid.

Analüüs näitab, et suur osa välismaisest *woke*-diskursusest esineb ka uuritud Eesti meediaartiklites mõiste kaaperdamise ehk stigmatiseeritud sisustamise ja sõnavabaduse relvastamise näol, kusjuures mõistet on selle kasutuselevõttust ehk 2020. aastast peale sisustatud Eesti ajakirjanduses halvustavalt. Artiklites esineva *woke*-diskursuse loomes paistab suurim mõju olevat konservatiivsel maailmavaatel. Käesoleva analüüsi praktiline kasu seisneb meedia ühiskondliku mõju mõtestamises, meediaväljaannete ühiskondliku vastutuse rõhutamises, meediapädevuse tõstmises ning ajakirjanduse hea tava täiendamises.

SUMMARY

Woke discourse in the Estonian press

Woke, awareness of systemic racism and the struggle for social justice has undergone a drastic change in meaning over the last 15 years. The term *woke*, having reached mainstream media with the Black Lives Matter protests, has been weaponised in light of the spread of conservative populism in recent years. *Woke* has been assigned a stigmatised meaning primarily by British politicians and media outlets, demonising those who stand for social justice and discrediting the movement. Weaponising the term *woke* enables the undermining of criticism against discriminatory statements and actions by portraying *woke*, in combination with the related expression 'cancel culture', as restricting freedom of speech.

Since the rise of extreme conservatism is apparent also in Estonia, I decided to analyse how the term *woke* is constructed in the Estonian press. My goal was to find out with which meaning and connotation the term is being used, what are the term's collocates and which co-meanings are created with them, which Estonian translations are being constructed and used, who uses the term, and what has been adopted from foreign *woke*-discourse into the one being constructed in Estonia. I conducted an analysis of news articles featuring the term *woke* from prominent Estonian media outlets including Postimees, Eesti Ekspress, Eesti Päevaleht, Õhtuleht, and the public broadcasting ERR. I excluded interviews, articles that focused on foreign topics, and articles that were merely referencing events without the author's own evaluation or definition of the term *woke*. I employed Norman Fairclough's (2001) and Teun van Dijk's (1993) Critical Discourse Analysis approaches, combining them with the categories of *woke*-discourses found by Smith et al. (2023).

The analysis showed that the term *woke* is being constructed through six distinct discourse categories. The primary discourses appearing in the sample are The Woke Agenda, The Authoritarian Woke, and The Religious Woke. The Weak Woke, The Aware Woke, and The Anti-woke Agenda appear to a lesser extent.

The Woke Agenda – The so-called woke ideology is portrayed as a dangerous force undermining society from within, often associated with Marxism and its variants. 'Woke ideology' is being constructed as the societal discrimination of the white cisgender man.

The Authoritarian Woke – *Woke* is constructed as authoritarianism through various sub-discourses. Using the allusion Big Sister a totalitarian quality is attributed to 'woke ideology'. *Woke* is frequently constructed through the concept of censorship, with claims that 'woke ideology'

restricts freedom of speech. The latter is closely linked to drawing parallels between *woke* and so-called cancel culture. The *woke* movement is also portrayed as violent, employing war analogies and characterising social justice activists obliquely as an angry 'woke mob'.

The Religious Woke – *Woke* is framed through a (fundamentalist) religious lens, using phrases like 'holy warrior' and 'Islam-*woke*'.

The Weak Woke – Social justice activists are painted as naive, unrealistic, and short-sighted in their worldview.

The Aware Woke – *Woke* is awareness of systemic inequality and the struggle against systemic racism and discrimination. This discourse was present in a select few paragraphs meant to give the reader a brief overview on the term's definition and history for the sake of context, as well as in one article focused solely on *woke*.

The Anti-woke Agenda – *Woke* is viewed as a weaponised term used by conservative forces against the social justice movement. Within this discourse the term *woke* is often used (sarcastically) pejoratively despite the author's potential affirmative stance on the social justice movement.

The analyzed articles reveal a strong in-group versus out-group dynamic, with the figurative Us being defined mostly implicitly via opposition to the figurative Them. The figurative Us is constructed as a non-ideological group opposing leftism, (pseudo)liberalism, and the West who are victims of Their '*woke*-ideology' for being white (heterosexual) men.

The analysis indicates a significant presence of foreign *woke*-discourse in the examined Estonian media articles in the form of stigmatised use of the term *woke* and the weaponisation of freedom of speech. The term has been negatively constructed in the Estonian press since its introduction in 2020. The *woke*-discourse present in the analysed articles seems to be influenced most by the conservative worldview. This analysis contributes to understanding the societal impact of media, emphasizing the social responsibility of media outlets, enhancing media literacy, and improving the guidelines for best practices in journalism.

KASUTATUD KIRJANDUS

Almássy, F. (2023). CPAC Hungary 2023 where Viktor Orbán's friends met on May 4–5 | *Visegrad Post*, 9. mai. Kasutatud 25.05.2024, <https://visegradpost.com/en/2023/05/09/cpac-hungary-2023-where-viktor-orbans-friends-met-on-may-4-5/>

Associated Press. (2023). Roald Dahl rewrites: Edited language in books criticised as 'absurd censorship'. *The Guardian*. Kasutatud 25.05.2024, <https://www.theguardian.com/books/2023/feb/20/roald-dahl-books-rewrites-criticism-language-altered>

Belkin, M. (2023). Martin Helme kutsus Ungaris konservatiive üles moodustama ühisrinnet. „Me oleme vastupanuliikumine!“ *Eesti Ekspress*, 5. mai. Kasutatud 25.05.2024, <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120183196/martin-helme-kutsus-ungaris-konservatiive-ules-moodustama-uhisrinnet-me-oleme-vastupanuliikumine>

Black Lives Matter Movement. (i.a). Kasutatud 26. mai 2024, <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/black-lives-matter-movement>

Botnar, K. (2023). Ukrainlased võitlevad aga venelased sõdivad. Kasutatud 25.05.2024, <https://www.rara.ee/uudised/ukrainlased-voitlevad-aga-venelased-sodivad/>

Caiani, M. ja Kröll, P. (2015). The transnationalization of the extreme right and the use of the Internet. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 39(4), 331–351. <https://doi.org/10.1080/01924036.2014.973050>

Cammaerts, B. (2022). The abnormalisation of social justice: The 'anti-woke culture war' discourse in the UK. *Discourse and Society*, 33(6), 730–743. <https://doi.org/10.1177/09579265221095407>

Chabal, E. ja Behrent, M. C. (2022). Between neo-liberalism and the nation: France's political landscape in 2022. *Modern ja Contemporary France*, 30(4), 517–533. <https://doi.org/10.1080/09639489.2022.2134327>

Consumers First. (i.a). Kasutatud 25.05.2024, <https://consumersresearch.org/consumersfirst/>

Cose, E. (2020). The Saga of The Scottsboro Boys. Kasutatud 25.05.2024, <https://www.aclu.org/issues/racial-justice/saga-scottsboro-boys>

Davies, H. C. ja MacRae, S. E. (2023). An anatomy of the British war on woke. *Race ja Class*, 65(2), 3–54. <https://doi.org/10.1177/03063968231164905>

Eesti Keele Instituudi keelenõuandla veebileht. (i.a). Kasutatud 25.05.2024, <https://keeleabi.eki.ee/?leht=17>

Fairclough, N. (2001). *Language and Power* (2. tr). London: Pearson Education. <https://doi.org/10.4324/9781315838250>

Feministeerium. (2022). Jaanuar. Mitte tühistamiskultuur vaid tagajärg. Kasutatud 25.05.2024, <https://feministeerium.ee/jaanuar-mitte-tuhistamiskultuur-vaid-tagajarg/>

Filmer, D. A. ja Vignozzi, G. (2022). “Don’t Call me Woke!”: Tracing the Pragmatic and Emotive Trajectory of the Word of Our Era. *I-LanD Journal: Identity Language and Diversity*, (1), 8–30. https://doi.org/10.26379/IL2022001_001

Gillings, M., Mautner, G. ja Baker, P. (2023). *Corpus-Assisted Discourse Studies*. Cambridge: Cambridge University Press. Kasutatud 25.05.2024, <https://www.cambridge.org/core/elements/corpusassisted-discourse-studies/37A2C82178A5554D9EB2BAF43FBBA74D>

Goldsberry, J. (2024). Harry Potter sales up nearly \$5 million despite attempts to cancel J.K. Rowling. *Washington Examiner*, 7. jaanuar. Kasutatud 25.05.2024, <https://www.washingtonexaminer.com/news/2788768/harry-potter-sales-up-nearly-5-million-despite-attempts-to-cancel-j-k-rowling/>

Henley, J. (2023). How Europe’s far right is marching steadily into the mainstream. *The Guardian*, 30. juuni. Kasutatud 25.05.2024, <https://www.theguardian.com/world/2023/jun/30/far-right-on-the-march-europe-growing-taste-for-control-and-order>

Kalmus, V. (2015). Diskursusanalüüs – Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas. Kasutatud 25.05.2024, <https://samm.ut.ee/diskursusanalyys/>

Koppel, K. ja Langemets, M. (2023). Mis on naabersõnad? – EKI teatmik. Kasutatud 25.05.2024, <https://teatmik.eki.ee/teatmik/mis-on-naabersonad/>

Kõiv, H. (2020). *Kuidas kasutatakse 'poliitkorrektsuse' mõistet Eesti avalikus kommunikatsioonis?* Magistritöö. Tartu Ülikool, kommunikatsioonijuhtimise õppekava.

- Kõuts-Klemm, R. (2022). Huvitavad ajad ajakirjanduses. *Sirp*, 9. september. Kasutatud 19.05.2024, <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c8-meedia/huvitavad-ajad-ajakirjanduses/>
- Kõuts-Klemm, R. (2023). Liberalismi-konservatiivsuse vastandus arvamusakirjanduse sisus. *Sirp*, 25. august. Kasutatud 19.05.2024, <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c21-teadus/liberalismi-konservatiivsuse-vastandus-arvamusakirjanduse-sisus/>
- Lichfield, J. (2019). Call Emmanuel Macron any name you like—But not ‘liberal’. *POLITICO*, 5. veebruar. Kasutatud 19.05.2024, <https://www.politico.eu/article/call-emmanuel-macron-any-name-you-like-but-not-liberal-lef-right-division-politics/>
- Mets, M.-M. (2024). Sõnade „poliitkorrektsus“ ja „sallivus“ keelekorpuse põhine diskursuseanalüüs. Kodutöö aines „Tekst ja diskursus“. Kasutatud 15.05.2024.
- Murumaa-Mengel, M. [Tagasi Kooli]. (2024, 8. märts). #484 Maria Murumaa-Mengel - #cancelculture: Tühistamine või vastutusele võtmine? [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=UU0oye3lm6M>
- Nõgisto, J. (2023). Kindel samm parema ühiskonna poole. *Postimees*, 18. mai, lk 14.
- Orav, A. T. (2024). INTERVJUU | Noored progressiivid: Kasumi teenimine on halb sest see toob tulu üksikutele inimestele. *Eesti Ekspress*, 10. veebruar. Kasutatud 25.05.2024, <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120266928/intervjuu-noored-progressiivid-kasumi-teenimine-on-halb-sest-see-toob-tulu-üksikutele-inimestele>
- Progressiivne Liikumine. (i.a). Kasutatud 15. mai 2024, <https://progressiivne.org/>
- Pung, B.-M. (2022). Eesti teismeliste sotsiaalmeediakasutajate hoiakud seoses avaliku häbistamise ja nn „tühistamiskultuuriga“. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.
- Raikes, J. (2023). Is The ‘War On Woke’ A War On Our Country’s Future? *Forbes*, 17. juuli. Kasutatud 25.05.2024, <https://www.forbes.com/sites/jeffraikes/2023/07/17/is-the-war-on-woke-a-war-on-our-countrys-future/>
- Romano, A. (2020). A history of “wokeness”. *Vox*, 9. oktoober. Kasutatud 25.05.2024, <https://www.vox.com/culture/21437879/stay-woke-wokeness-history-origin-evolution-controversy>

Ronson, J. (2015). How One Stupid Tweet Blew Up Justine Sacco's Life. *The New York Times*, 12. veebruar. Kasutatud 25.05.2024, <https://www.nytimes.com/2015/02/15/magazine/how-one-stupid-tweet-ruined-justine-saccos-life.html>

Schraad-Tischler, D. ja Schiller, C. (2016). *Social Justice in the EU – Index Report 2016*. Bertelsmann Stiftung. https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/social-justice-eu-index-report-2016-social-inclusion-monitor-europe_en

SIGN UP FOR WOKE ALERTS TEXTS. (i.a). Kasutatud 22. mai 2024, <https://www.getwokealerts.com/1/>

Smith, D. S., Boag, L., Keegan, C. ja Butler-Warke, A. (2023). Land of Woke and Glory? The Conceptualisation and Framing of “Wokeness” in UK Media and Public Discourses. *Javnost - The Public*, 30(4), 513–533. <https://doi.org/10.1080/13183222.2023.2273656>

Sobande, F. (2019). Woke-washing: “Intersectional” femvertising and branding “woke” bravery. *European Journal of Marketing*, 54(11), 2723–2745. <https://doi.org/10.1108/EJM-02-2019-0134>

Sparks, B., Zidenberg, A. M. ja Olver, M. E. (2022). Involuntary Celibacy: A Review of Incel Ideology and Experiences with Dating Rejection and Associated Mental Health and Emotional Sequelae. *Current Psychiatry Reports*, 24(12), 731–740. <https://doi.org/10.1007/s11920-022-01382-9>

Streeter, K. (2020). Kneeling Fiercely Debated in the N.F.L. Resonates in Protests. *The New York Times*, 5. juuni. Kasutatud 25.05.2024, <https://www.nytimes.com/2020/06/05/sports/football/george-floyd-kaepernick-kneeling-nfl-protests.html>

Zavattaro, S. M. ja Bearfield, D. (2022). Weaponization of Wokeness: The Theater of Management and Implications for Public Administration. *Public Administration Review*, 82(3), 585–593. <https://doi.org/10.1111/puar.13484>

Titscher, S., Meyer, M., Wodak, R. ja Vetter, E. (2000). *Methods of Text and Discourse Analysis*. London: SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9780857024480>

Ei Teliale! Konservatiividel on aeg asuda boikottide teele nende firmade vastu, kes propageerivad „uusväärtusi“. (2023). *Uued Uudised*, 26. mai. Kasutatud 27. mai 2024, <https://uueduudised.ee/arvamus/repliik/ei-teliale-konservatiividel-on-aeg-asuda-boikottide-teele-nende-firmade-vastu-kes-propageerivad-uusvaartusi/>

Vallimäe, T. (2020). Black Lives Matter liikumine, ebaõiglus ja süü. *Sirp*, 3. juuli. Kasutatud 16.05.2024, <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/black-lives-matter-liikumine-ebaoiglus-ja-su%CC%88u%CC%88/>

Vallimäe, T. (2023). Tühistamiskultuuri tagajärjed. *Sirp*, 15. september. Kasutatud 16.05.2024, <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/tuhistamiskultuuri-tagajarjed/>

van Dijk, T. A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse ja Society*, 4(2), 249–283.

van Dijk, T. A. (1997). What is Political Discourse Analysis? *Belgian Journal of Linguistics*, 11(1), 11–52. <https://doi.org/10.1075/bjl.11.03dij>

van Dijk, T. A. (2005). *Ideoloogia: Multidistsiplinaarne käsitus*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Vredenburg, J., Kapitan, S., Spry, A. ja Kemper, J. A. (2020). Brands Taking a Stand: Authentic Brand Activism or Woke Washing? *Journal of Public Policy ja Marketing*, 39(4), 444–460. <https://doi.org/10.1177/0743915620947359>

Analüüsitavad meediaartiklid

Allaste, A.-A. (2023). Airi-Alina Allaste. Punkaritest kliimaaktivistideni. *ERR*, 4. veebruar. Kasutatud 16.05.2024, <https://kultuur.err.ee/1608874487/airi-alina-allaste-punkaritest-kliimaaktivistideni>

Ehala, M. (2023a). MARTIN EHALA } Eesti islamikogukond kasvab kiiresti. *Postimees*, 24. november. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7904005/martin-ehala-eesti-islamikogukond-kasvab-kiiresti>

Ehala, M. (2023b). MARTIN EHALA } Sisserände peatamine on elu ja surma küsimus. *Postimees*, 29. detsember. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7927327/martin-ehala-sisserande-peatamine-on-elu-ja-surma-kusimus>

Ehala, M. (2024a). FOOKUS } USA professor: Lääne probleem on individualism. *Postimees*, 1. veebruar. Kasutatud 16.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7951179/fookus-usa-professor-laane-probleem-on-individualism>

Ehala, M. (2024a). MARTIN EHALA) Islamism tõuseb Euroopas kiiremini kui kardeti. *Postimees*, 5. märts. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7972340/martin-ehala-islamism-touseb-euroopas-kiiremini-kui-kardeti>

Ehala, M. (2024b). MARTIN EHALA) Cambridge ja Tartu peksavad akadeemilist vabadust sama malakaga. *Postimees*, 22. aprill. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/8005373/martin-ehala-cambridge-ja-tartu-peksavad-akadeemilist-vabadust-sama-malakaga>

Ehala, M. (2024b). MARTIN EHALA) ÕS peab olema sama selge kui liikluseeskiri. *Postimees*, 15. märts. Kasutatud 16.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7979602/martin-ehala-os-peab-olema-sama-selge-kui-liikluseeskiri>

Ehala, M. (2024c). MARTIN EHALA) Ministri moraalikompas on paigast ära. *Postimees*, 21. märts. Kasutatud 16.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7984610/martin-ehala-ministri-moraalikompas-on-paigast-ara>

Ehala, M. (2024c). MARTIN EHALA) USA üliõpilasrahutused kuulutavad uue ajastu algust. *Postimees*, 29. aprill. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/8010215/martin-ehala-usa-uliopilasrahutused-kuulutavad-uue-ajastu-algust>

Epner, E. (2022). Eero Epner: Plats puhtaks! *ERR*, 10. oktoober. Kasutatud 25.05.2024, <https://www.err.ee/1608744730/eero-epner-plats-puhtaks>

Espak, P. (2022a). PEETER ESPAK) Loomeliitude silmakirjalikkus ja allakaik. *Postimees*, 10. november. Kasutatud 16.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7645400/peeter-espak-loomeliitude-silmakirjalikkus-ja-allakaik>

Espak, P. (2022a). PEETER ESPAK) Peretoetust tuleb vaadata kui arukat investeringut. *Postimees*, 1. juuli. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7555447/peeter-espak-peretoetust-tuleb-vaadata-kui-arukat-investeeringut>

Espak, P. (2022b). PEETER ESPAK) Woke-ideoloogia ja tsensuur kammitsevad vaba maailma. *Postimees*, 17. november. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7650886/peeter-espak-woke-ideoloogia-ja-tsensuur-kammitsevad-vaba-maailma>

Espak, P. (2022b). Peeter Espak: Kliimakatastroof või usumüsteerium? *ERR*, 10. detsember. Kasutatud 16.05.2024, <https://www.err.ee/1608815473/peeter-espak-kliimakatastroof-voi-usumusteerium>

Espak, P. (2023a). PEETER ESPAK) Haridusministri 19-aastane nõunik: Kaks sugupoolt on kurjast ja õpetajad vähemuste suhtes vaenulikud. *Postimees* 18. aprill. Kasutatud 16.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7756398/peeter-espak-haridusministri-19-aastane-nounik-kaks-sugupoolt-on-kurjast-ja-opetajad-vahemuste-suhtes-vaenulikud>

Espak, P. (2023a). PEETER ESPAK) Peatagem katse kaaperdada vaba demokraatiat! *Postimees*, 12. jaanuar. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7689446/peeter-espak-peatagem-katse-kaaperdada-vaba-demokraatiat>

Espak, P. (2023b). Peeter Espak: Kuidas valest saab teaduslik fakt. *ERR*, 8. veebruar. Kasutatud 25.05.2024, <https://www.err.ee/1608877817/peeter-espak-kuidas-valest-saab-teaduslik-fakt>

Espak, P. (2023b). Peeter Espak: Pärdik ei saa mujal kuulsaks kui tsirkuses. *ERR*, 1. oktoober. Kasutatud 16.05.2024, <https://www.err.ee/1609117019/peeter-espak-pardik-ei-saa-mujal-kuulsaks-kui-tsirkuses>

Espak, P. (2024). PEETER ESPAK) Vaadates Morozovi tausta on arusaamatu kuidas selline inimene üldse tööle võeti. *Postimees*, 16. jaanuar. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7939826/peeter-espak-vaadates-morozovi-tausta-on-arusaamatu-kuidas-selline-inimene-uldse-toole-voeti>

Espak, P. (2024). Peeter Espak: Venemeelne ja läänevastane marksist Vjatšeslav Morozov. *ERR*, 20. jaanuar. Kasutatud 16.05.2024, <https://www.err.ee/1609228107/peeter-espak-venemeelne-ja-laanevastane-marksist-vjatseslav-morozov>

GUUD, BÄÄD JA NÄDALA SÕNA | Kui miski on okseleajamiseni woke. (2022). *Eesti Ekspress*, 14. detsember. Kasutatud 20.05.2024, <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120113354/guud-baad-ja-nadala-sona-kui-miski-on-okseleajamiseni-woke>

Jefimov, L.-M. (2022). Maailmaparandajast sisulooja Sidni Tomson: Mulle meeldib boomer 'itele närvidele käia. *Eesti Päevaleht*, 5. veebruar. Kasutatud 16.05.2024, <https://epl.delfi.ee/artikkel/95805091/maailmaparandajast-sisulooja-sidni-tomson-mulle-meeldib-em-boomer-em-itele-narvidele-kaia>

Jefimov, L.-M. (2022). Tühistades tühistamiskultuuri. „Me ei saa panna kuninganna Elizabethi mängima musta näitlejat ainult selleparast et woke seda nõuab“. *Eesti Päevaleht*, 27. veebruar. Kasutatud 25.05.2024, <https://epl.delfi.ee/artikkel/95981273/tuhistades-tuhistamiskultuuri-me-ei-saa-panna-kuninganna-elizabethi-mangima-musta-naitlejat-ainult-selleparast-et-woke-seda-nouab>

- Juhtkiri | Milline on kauneim koalitsioon ilmapeal? (2022). *Õhtuleht*, 8. juuni. Kasutatud 16.05.2024, <https://www.ohhtuleht.ee/1063983/juhtkiri-milline-on-kauneim-koalitsioon-ilmapeal>
- Kangro, M. (2021). Maarja Kangro: Kuulsusrikkad loomeliidud. *ERR*, 23. jaanuar. Kasutatud 16.05.2024, <https://www.err.ee/1608083041/maarja-kangro-kuulsusrikkad-loomeliidud>
- Kunnus, M. (2020). HARIDUS JA TEADUS } Mihkel Kunnus: Miks me jääme alla kultuurisõjas? *Postimees*, 14. detsember. Kasutatud 16.05.2024, <https://www.postimees.ee/7132225/haridus-ja-teadus-mihkel-kunnus-miks-me-jaame-alla-kultuurisojas>
- Kunnus, M. (2021). Dostojevski vaktsiinid woke ja demokraatiakriis. *Postimees*, 13. november. Kasutatud 25.05.2024, <https://kultuur.postimees.ee/7384376/dostojevski-vaktsiinid-woke-ja-demokraatiakriis>
- Kunnus, M. (2022a). AK } Ebamugav tõde rassismist diskrimineerimisest ja ebavõrdsusest. *Postimees*, 7. aprill. Kasutatud 25.05.2024, <https://kultuur.postimees.ee/7495658/ak-ebamugav-tode-rassismist-diskrimineerimisest-ja-ebavordsusest>
- Kunnus, M. (2022b). MIHKEL KUNNUS } LGBT+ protostalinist leiab peeglist õlgnuku. *Postimees*, 14. juuli. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7564534/mihkel-kunnus-lgbt-protostalinist-leiab-peeglist-olgnuku>
- Kunnus, M. (2023a). VANA KULD } Mihkel Kunnus: Lastetus on tsivilisatsiooniline majanduslik ja individuaalne tragöödia korraga. *Postimees*, 19. aprill. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7757446/vana-kuld-mihkel-kunnus-lastetus-on-tsivilisatsiooniline-majanduslik-ja-individuaalne-tragoodia-korraga>
- Kunnus, M. (2023b). Tõde ja õigus inimjumala ja inimlooma vahel. *Postimees*, 18. mai, lk 14–15.
- Kõiv, H. (2021). Henri Kõiv: Kes või mis on „woke“? *ERR*, 10. aprill. Kasutatud 20.05.2024, <https://www.err.ee/1608172063/henri-koiv-kes-voi-mis-on-woke>
- Liiv, J. (2023). Jüri Liiv: Miks Suurtele Juhtidele teadus ei meeldi? *Postimees*, 18. märts. Kasutatud 25.05.2024, <https://teejuhid.postimees.ee/7733652/juri-liiv-miks-suurtele-juhtidele-teadus-ei-meeldi>
- Liiv, J. (2024). Jüri Liiv: Mutata quae possum mutare. *Postimees*, 20. aprill. Kasutatud 16.05.2024, <https://teejuhid.postimees.ee/8003560/juri-liiv-mutata-quaepossum-mutare>

Mallene, L. (2023). „VÕITLEB NAGU NAINE?!“ Laura Mallene teeb eelarvamusel selja prügiseks: Miks on minu sugu solvang? *Õhtuleht*, 29. aprill. Kasutatud 16.05.2024, <https://www.ohhtuleht.ee/1084325/voitleb-nagu-naine-laura-mallene-teeb-eelarvamusel-selja-prugiseks-miks-on-minu-sugu-solvang>

Metsamärt, A. (2022). Vildakalt woke vaade Ida-Euroopale. *Eesti Ekspress*, 2. märts. Kasutatud 16.05.2024, <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/96033001/vildakalt-woke-vaade-ida-euroopale>

Miks, M. M. (2024). VÕITLEV SÕNA | Noor isamaalane: Kliimaaktivistid ise ka ei tea mida teevad. *Eesti Päevaleht*, 26. veebruar. Kasutatud 25.05.2024, <https://epl.delfi.ee/artikkel/120273283/voitlev-sona-noor-isamaalane-kliimaaktivistid-ise-ka-ei-tea-mida-teevad>

Mutt, M. (2023). MIHKEL MUTT) Kui sookonveier on käima lükatud siis teda naljalt ei peata. *Postimees*, 1. mai. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7765144/mihkel-mutt-kui-sookonveier-on-kaima-lukatud-siis-teda-naljalt-ei-peata>

Nestor, S. (2022). „Väikse merineitsi“ skandaal ehk järjekordne absurdne näide kuidas rassiküsimus inimesi üles kütab. *Eesti Ekspress*, 2. oktoober. Kasutatud 25.05.2024, <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120073660/vaikse-merineitsi-skandaal-ehk-jarjekordne-absurdne-naide-kuidas-rassikusimus-inimesi-ules-kutab>

Oidsalu, M. (2021). Meelis Oidsalu: Demokraatia kriis Eestis – mida see tähendab? *ERR*, 13. aprill. Kasutatud 16.05.2024, <https://www.err.ee/1608176389/meelis-oidsalu-demokraatia-kriis-eestis-mida-see-tahendab>

Pauklin, S. (2021). AK) Siim Pauklin: Sotsiaalne õiglus kui 21. Sajandi religioon. *Postimees*, 29. mai. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7259112/ak-siim-pauklin-sotsiaalne-oiqlus-kui-21-sajandi-religioon>

Pauts, K. (2021). Katrin Pauts | Üks korralik president olgu ikka ilus! *Õhtuleht*, 9. august. Kasutatud 16.05.2024, <https://www.ohhtuleht.ee/1040654/katrin-pauts-uks-korralik-president-olgu-ikka-ilus>

Pauts, K. (2023). Katrin Pauts: Iidoli tühistamise rõhuv raskus ehk Smuulil ja Lehtmel on nii mõndagi ühist. *Eesti Päevaleht*, 21. aprill. Kasutatud 16.05.2024, <https://epl.delfi.ee/artikkel/120176330/katrin-pauts-iidoli-tuhistamise-rohuv-raskus-ehk-smuulil-ja-lehtmel-on-nii-mondagi-uhist>

Saarts, T. (2024a). TÕNIS SAARTS } Kõlvart ja Keskerakonna taasleiutamise raskused. *Postimees*, 9. jaanuar. Kasutatud 16.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7934911/tonis-saarts-kolvart-ja-keskerakonna-taasleiutamise-raskused>

Saarts, T. (2024b). Tõnis Saarts: Need kasutud ja üleideologiseeritud sotsiaalteadused. *ERR*, 22. märts. Kasutatud 16.05.2024, <https://www.err.ee/1609290696/tonis-saarts-need-kasutud-ja-uleideologiseeritud-sotsiaalteadused>

Saldo, H. (2022). Drag-esineja Helgi Saldo: Kõik peaks korra elus olema jõuluvana, et tunda, mida tähendab olla oodatud ja armastatud. *Eesti Ekspress*, 24. detsember. Kasutatud 16.05.2024, <https://ekspress.delfi.ee/a/120115986>

Salu, M. (2020). „See on hea politseinik sest ta on mustanahaline“. *Eesti Ekspress*, 9. detsember. Kasutatud 25.05.2024, <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/91904287/see-on-hea-politseinik-sest-ta-on-mustanahaline>

Solman, R. (2023). Riina Solman Ilvesest: Küllap isegi „kurjad vanamehed“ on veel õppimisvõimelised, kui neile tehtud vead ette näidata. *Eesti Päevaleht*, 28. detsember. Kasutatud 16.05.2024, <https://epl.delfi.ee/artikkel/120258411/riina-solman-ilvesest-kullap-isegi-kurjad-vanamehed-on-veel-oppimisvoimelised-kui-neile-tehtud-vead-ette-naidata>

Stomakhin, F. (2021). Fedor Stomakhin: Uued pühasõdalased tunnevad end võimu esindajatena. *Postimees*, 8. juuni. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7266648/fedor-stomakhin-ued-puhasodalased-tunnevad-end-voimu-esindajatena>

Žižek, S. (2022). Slavoj Žižek: Hukas maailm. Woke-vasakpoolsus on uus rassism. *Eesti Päevaleht*, 29. november. Kasutatud 25.05.2024, <https://epl.delfi.ee/artikkel/120105784/slavoj-zizek-hukas-maailm-woke-vasakpoolsus-on-uus-rassism>

Tammjärv, M. (2023). Maia Tammjärv: Appi tühistatakse! *ERR*, 14. oktoober. Kasutatud 25.05.2024, <https://www.err.ee/1609132700/maia-tammjarv-appi-tuhistatakse>

Tomusk, V. (2024). VLDEMAR TOMUSK } Sotsiaalteadlased teel parema maailma poole. *Postimees*, 1. veebruar. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7951190/voldemar-tomusk-sotsiaalteadlased-teel-parema-maailma-poole>

Ulfsak, M. (2022). Kas valge privilegeeritud mees võib transsooliste naiste õiguste ja surevate laste üle nalja heita? *Eesti Ekspress*, 11. juuni. Kasutatud 16.05.2024,

<https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120016930/kas-valge-privilegeeritud-mees-voib-transsooliste-naiste-oiguste-ja-surevate-laste-ule-nalja-heita>

Vahtre, L. (2021). Lauri Vahtre: Kes tahab kustutada Eesti rahvast? *Postimees*, 3. november. Kasutatud 25.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7376363/lauri-vahtre-kes-tahab-kustutada-eesi-rahvast>

Vaino, M. (2022). Maarja Vaino: Kommunistliku sümbolika eemaldamine ei ole tühistamine. *ERR*, 14. oktoober. Kasutatud 25.05.2024, <https://www.err.ee/1608751150/maarja-vaino-kommunistliku-sumboolika-eemaldamine-ei-ole-tuhistamine>

Võsumets, M. (2021). Marian Võsumets: Kunst ja võim ühe katuse all. *ERR*, 21. juuli. Kasutatud 25.05.2024, <https://www.err.ee/1608284478/marian-vosumets-kunst-ja-voim-uhe-katuse-all>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Mirjam-Meerit Mets, annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „*Woke*-diskursuse sisustamine eesti meedias“, mille juhendajad on Raili Marling, PhD ja Judit Strömpl, PhD, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Mirjam-Meerit Mets

27.05.2024